Rahvusraamatukogu Teaduste Akadeemia

KÕIGI MAADE PROLETAARLASED, ÜHINEGE!

SIRP JA VASAR

5

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUMI, KIRJANIKE LIIDU, KUNSTNIKE LIIDU JA HELILOOJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA
REEDEL, 29. JAANUARIL 1971. A. KOLMEKÜMNE ESIMENE AASTAKÄIK HIND 5 KOP.

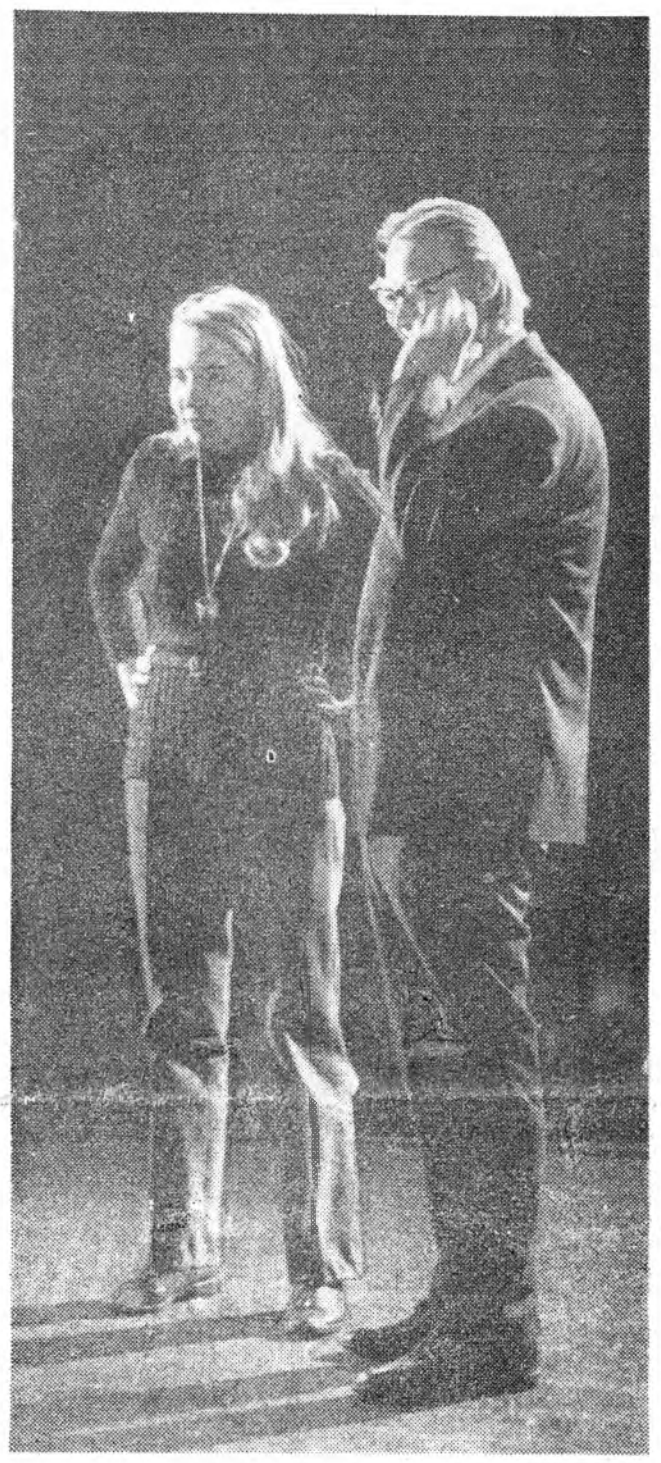

RAT „Estonias" esietendus Eino Tambergi ja Mai Murdmaa (paremal pildil) ballett „Joanna tentata", arvult kaheteistkümnes algupärand selles žanris. Teose on lavastanud Mai Murdmaa, kujundanud Mari-Liis Küla, dirigent on Eri Klas. Esietendusel tantsisid peaosades Juta Lehiste — Joanna ja Tiit Härm — Suryn.

Gunnar Vaidla foto

KIRJANDUST PARTEI KONGRESSIKS

Missuguseid raamatuid, albumeid ja brošüüre saavad lugejad NLKP XXIV kongressiks? Seda küsimust arutati Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riiklikus Kirjastuskomitees.

Plaanis on 23 väljaannet, nendest 15 on juba jõudnud raamatukauplustesse. Brošüüris «Eesmärkide ühtsus» jagab V. Vant EKP Kohtla-Järve Rajoonikomitee töökogemusi. Revolutsionäär A. Sommerlingi elule ja tegevusele on pühendatud H. Puki raamat «Öine lahing». Autorite kollektiivi töö viljana ilmus raamat «Eesti NSV rahvamajanduse aktuaalseid probleeme». Kirjastus «Eesti Raamat» andis äsja välja fotoalbumi, mis kõneleb vabariigi saavutustest (koostaja A. Reinsalu). Albumis on 150 fotot.

Ilmuvad R. Parve dokumentaarium «Pimedus tähendab ööd» — näidend revolutsionääride kohtuprotsessist kodanlikus Eestis —, Eesti NSV teenelise ajakirjaniku V. Seina olukirjeldused «Suure maja korrused», mis käsitlevad töökollektiivide tegevust NLKP XXIV kongressi eel, kollektiivne teos «Töötajate internatsionaalse kasvatamise leninliikud printsiibid» jm.

(ETA)

Kõrge autasu

Suurte teenete eest nõukogude kirjanduse arendamises ja aktiivse ühiskondliku tegevuse eest autasustas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium ajakirja «Ogonjok» peatoimetajat kirjanik Anatoli Sofronovit tema kuuekümnenda sünnipäeva puhul Oktoobrirevolutsiooni ordeniga. (TASS.)

Hendrik Krumm Moskvas

15. jaanuaril oli Tšaikovski-nim. kontserdisaalis Hendrik Krummi soolokontsert. Klaveril saatis F. Bernštein. Kava esimeses osas esitas H. Krumm Rahmaninovi romansse ja prantsuse aariaid, teine osa kavast koosnes itaalia heliloomingust. H. Krumm esines veel kolmel abonementkontserdil, 20. jaanuaril aga laulis ta Moskva konservatooriumi suures saalis. 4. veebruaril on ette nähtud H. Krummi soolokontsert Leningradis Glinka-nim. kapelli saalis. Kaks päeva hiljem esineb laulja Leningradi Väikeses Akadeemilises Ooperi- ja Balletiteatris G. Verdi ooperis „Trubaduur".

DRAMATURGIA JA REPERTUAAR tähelepanu keskpunktis

Möödunud nädalal Vilniuses toimunud Balti liiduvabariikide ja Valgevene NSV teatritöötajate nõupidamise teemaks oli draamateatrite ettevalmistus NLKP XXIV kongressi tähistamiseks ning vabariikide kultuuriministeeriumide töökogemuste vahetamine.

NSV Liidu Kultuuriministeeriumi Teatrite Valitsuse juhataja G. Ivanov võttis oma ettekandes kokku nii möödunud teatrihooaja kui ka kogu viisaastaku tulemused. Valgevene NSV kultuuriministri asetäitja J. Mihnevitši ettekanne käsitles ministeeriumi tööd draamateatrite juhtiva ja loomingulise kaadriga. Läti NSV Kultuuriministeeriumi Kunstide Valitsuse juhataja J. Vanags rääkis tööst dramaturgidega uute lavateoste saamiseks. Nii kinnised kui ka lahtised võistlused on Lätimaal väga populaarsed. Eesti NSV Kultuuriministeeriumi Kunstide Valitsuse juhataja V. Markuse ettekanne oli pühendatud tööle noore kaadriga. Leedu NSV Kultuuriministeeriumi tegevusest teatrite ideelis-kunstilise taseme tõstmisel kõneles Kunstide Valitsuse juhataja R. Jakučionis.

Ettekannetele järgnes rohkesti sõnavõtte. Igapäevastest muredest kõnelesid mitme teatri direktorid ja lavastajad, äärmiselt sisukas ja praegusaegse dramaturgia üle südantvalutav oli Aleksei Arbuzovi sõnavõtt. Eesti NSV-st esinesid P. Uusman ja M. Horolskaja. Üleliidulise repertuaarikolleegiumi tööd analüüsis peatoimetaja asetäitja N. Simukov, nimetades iga vabariigi silmapaistvamaid autoreid. Oma eksisteerimisaja jooksul on kolleegium soovitanud üleliidulisse levikusse 9 läti, 10 leedu, 20 valgevene ja 16 eesti näidendit.

Puudutati paljusid probleeme, mistõttu ehk oligi kogumulje nõupidamisest mõnevõrra kirev. Meie vabariigist võtsid sellest osa P. Uusman, V. Markus, A. Sass, V. Rummo, I. Maran, V. Kõllu, A. Ebrok, M. Horolskaja, K. Sahk ja R. Reiljan. Kokkuvõtte nõupidamisest tegi NSV Liidu kultuuriministri asetäitja K. Voronkov.

Palju küsimusi, vähe vastuseid — umbes nii võiks iseloomustada Vilniuse teatrinõupidamist, mis oli kokku kutsutud kogemuste vahetamiseks. Nõupidamisel täheldati teatrite töömeetodite teatud sarnasust. Nähtavasti olenevad tulemused (muide, objektiivsete tingimuste juures) ikkagi sellest, et üks teater kasutab neid meetodeid paremini, teine halvemini.

On tähtis silmas pidada, et objektiivsed tingimused ise on viimastel aastatel tunduvalt muutunud. Juba ainuüksi teatri koht muude kultuuriasutuste hulgas, kes pretendeerivad mingile osatähtsusele töötajate vaba aja bilansis, pole endine. Aga ka vaba aja kasutaja ise pole endine. Suur linnastumisprotsess (näiteks Leedus, kus varem enamik rahvast elas maal, on nüüd linnaelanikke juba 51%) on toonud kaasa head ja halba. Päriselt ei tea me praegu isegi, kuidas inimeste elulaadi ja psüühika muutumine mõjub kultuurivaldkonnale, missugune on õieti see uus linnainimene, kes on tänane ja homne teatrikülastaja. Trafaretne käibetõde — vaataja on võrratult edasi arenenud, tema esteetilised arusaamad ja nõuded on sootuks kõrgemad — ei ole iseenesest vale, kuid ei anna ka küsimusele vastust. Vaatajaid on mitmesuguseid ja osa uutest linnaelanikest moodustavad säärased, kellel pole veel kultuurilisi harjumusi või kes peavad koguni parema harjumuse puudumisel liigset sõprust pudeliga. Mis puutub aga esteetilisse maitsesse, siis selle üle vaieldakse tänapäeval varasemast hulga rohkem.

Need on faktid, kuid need faktid ei tohiks teatrijuhte segadusse viia. Orientiiri kaotades ei saa tõelist kunsti teha ning ühegi kunstilaeva kapten ei jõua kompassita kuhugi. Teatrilgi tuleb mitte ainult esteetilistes, vaid ka ühiskondlik-poliitilistes vaidlustes sekka lüüa, seisukoht võtta. See seisukoht saab aga olla vaid kooskõlas meie ühiskonna edasiliikumise seaduspärasustega, kaasaja maailma suurte probleemide progressiivse lahendamisega.

Oligi siis loomulik, et kõigist suurtest küsimustest (dramaturgia, repertuaari kujundamine, režissöör ja režissuur, kollektiiv, teatrimajandus ja -kaader, jooksev repertuaar, materiaal-tehniline baas jne.), mida nõupidamise peaettekandes käsitles NSV Liidu Kultuuriministeeriumi draamateatrite osakonna juhataja G. Ivanov, kerkisid tähelepanu keskpunkti dramaturgia ja repertuaar. Seda enam, et teatrid valmistuvad väärtuslike teostega vastu võtma NLKP XXIV kongressi.

Kahe aasta jooksul on kultuuriministeeriumide repertuaarikolleegiumid andnud teatritele üle 1340 näidendit. Draamateatrite arvu järgi võttes ei ole seda eriti palju, iga teatri kohta tuleks keskmiselt 2,5 algupärast näidendit. Kui aga asuda väärtuse hindamise positsioonile, siis on see arv suur. Vaevalt leidub küll kohtunikku, kes söandaks öelda, kui palju neist näidendeist laheb nõukogude dramaturgia kullafondi, paremal juhul on tegemist siiski vaid mõnekümnega.

Seepärast omandas erilise kõla Aleksei Arbuzovi esinemine. Meiegi vabariigis hästi tuntud dramaturg rõhutas tuliselt vajadust luua suurt kunsti, niisugust kunsti, mis paneks vaataja mõtlema, annaks talle vaimse laengu. Nõukogude dramaturgia peab uladusala töötajate ettevalmistamisele, kes omal alal tõesti midagi teeksid ... Paistab, et see on rahvusvahelinegi probleem. Ent teatrid ei vaja ainult kirjandusala juhatajaid. NSV Liidu kultuuriministri asetäitja K. Voronkov märkis, et kaadriküsimus, alustades direktorist, on olulisemaid lahendamist nõudvaid probleeme. Leiti, et administratiivse ja kunstilis-tehnilise personali ettevalmistamine pole teatrite tulevikule vähem tähtis kui kunstilise personali ettevalmistamine. See nõuab hoolsat valikut kohtadel ja nähtavasti spetsiaalse kooli või mõne instituudi fakulteedi loomist Moskvas või Leningradis.

Üllatas Balti teatrikevade idee uuesti esilekerkimine, milles oli konkreetselt „suudi" Valgevene NSV kultuuriministri asetäitja sm. Mihnevitš oma vastava ettepanekuga. See leidis vastukaja õige mitmes sõnavõtus, eriti Karjala ANSV kultuuriministri sm. Kolmovski omas, kes ütles, et näitlejate ja teatritegelaste mälestused teatrikevadest pole kustunud ...

Mida rohkem kuluaarivestlustes teatrikevade juttu edasi heietati, seda rohkem selgus, et teatrikevade peamine tõmbejõud oli võimaluses näha kõrvuti nelja vabariigi parimat lavastust, kuulata nende põhjalikku arutelu. Sest palju siis rahvuskeeles esinev teater väljaspool vabariiki end teiste kõrval mõõta saabki?

Kui omaaegne ühine ettevõtmine — Balti teatrikevad — on sütitanud meie naabreid, siis — missugune on selle jälg meil? Missuguseid kontakte aitas ta luua, missuguseid mõtteid äratada? Uute sündmuste tulva ees ja sees kipub möödunu ununema. Aga miski ei muuda meie otsuseid praegusaja nähtuste kohta rabedamaks kui kultuuri järjekestvuse tunnetuse puudumine. Ajaloo pärm on kaasaja mahlade käärimise paratamatu eeltingimus. Aga paljuks jääb järele olulistest kultuurisündmustest? Käskkirjad, otsused, protokollid. Nende ees seisab kultuuri uurija nagu skeleti ees, ja mõnigi uurimus muutub vaid luude lugemiseks ning kontide nummerdamiseks. Teinekord pole sedagi! Kas ei peaks teatriajaloo uurijad ka lähema mineviku sündmusi rohkem analüüsima ning neist järeldusi tegema?

Kuigi Vilniuse nõupidamine pani uuesti liikuma teatrikevade mõtte, poleks otstarbekas taaselustada seda endisel kujul. Juba kultuuripäevade, dekaadide ja teiste ürituste rohkuse tõttu langeb ära võimalus iga-aastaseks teatrikevadeks. Pealegi oli see ka üsna kulukas ettevõte. Kui Balti teatrikevad uuesti elustada, siis peaks seda korraldatama harvem. Võib-olla iga paari-kolme aasta järel toimuva festivali kujul, nagu oli Leedu NSV Teatriühingu esimehe Kavaljauskase ettepanek.

Paul Uusman

TALLINNA ÜLIKOOL Akadeemiline Raamatukogu

NLKP XXIV KONGRESSI EEL

MITTE ÜKSNES LEIVAST...

Lõppenud viisaastak kujunes Põlva rajoonile igati edukaks. Seda võib näha rajoonikeskusestki, mis laieneva tööstuse, uute elamukvartalite ja ajakohase sidesõlmega (ning muidugi ka songitud tänavatega) järjest rohkem linliku ilme võtab. V. I. Lenini 100. sünniaastapäeva võistluskohustuste täitmisel võideti esikoht ja vabariiklik rändpunalipp põllumajanduses ning teine preemia kultuuririndel. Ikka on seal käimas või teoksil midagi niisugust, mis kogu rajoonilt organiseeritust ja vaimujõudu nõuab. Püsib meeles kodukohta tutvustav võistuesinemine kõikide külanõukogude osavõtul. Möödunud juubeliteaasta lõpuks sai ring täis teaduslike konverentside ja näitustega 22 piirkonnas, kusjuures käsitleti ka kohalike partei- ja komsomoliorganisatsioonide ajalugu. Missuguste mõtete ja kavatsustega astuti uude viisaastakusse, kuidas tähistatakse NLKP XXIV kongressi, sel teemal ajasime juttu nendega, kes rajooni kultuurielu edendavad.

EKP Põlva Rajoonikomitee sekretär KALJU KERMAS:

Läinud suve suurimaks ettevõtmiseks Põlvas olid Valga—Võru—Põlva mängud, millega ühtlasi pühitsesime vabariigi 30. aastapäeva. Sotsialistlik võistlus naabritega käib meil juba aastaid, tosin korda oleme kokkuvõtteid teinud. Ent see kulges kuidagi märkamatult, aruannete najal. Seekord panime jõukatsumiseks kokku võistkonnad, pealtvaatajaid tuli lähedalt ja kaugemalt. Võistlejaid ja vahekohtunikke kogunes 600 ringis. Võisteldi hommikul kella kuuest õhtu kella kümneni üheteistkümnes erinevas kohas: saalides, väljakuil, teedel. Põlvalased saavutasid esikoha mehaanikute mitmevõistluses, jahilaskmises, põllundusbrigadiride kombineeritud võistluses, motokrossis, jalgrattasõidus, murdmaajooksus ja algklasside võimlemises. Autorallis, õpilaste suveniiride näitusel, kutsealuste ja kinomehaanikute võistluses olid parimad võrulased. Õpilastööde näitusel ja juuksurite konkursil läksid esikohad valgalastele. Võrdselt kõrge hinnangu pälvisid Antsla, Otepää, Põlva ja Räpina kooperatiivi esinduspaviljonid. Ühtlasi tegime sotsialistliku võistluse kokkuvõtte, arvestades majanduse ja kultuurielu kõiki tähtsamaid aspekte (Põlva oli parem põllumajanduses ja ehitamises, Võru — tööstuses ja transpordis, Valga — kaubanduses ja elanike teenindamises).

Järgmised mängud peetakse suvel Valgas. Juba praegu mõeldakse, kuidas neid paremini korraldada. Rohkem tuleks teha vastastikuseid külaskäike ja ekskursioone kogemuste tundmaõppimiseks.

Põlva rajooni tänavuseks suursündmuseks kujuneb Lõuna-Eesti segakooride laulupäev 20. juunil Intsikurmus. Aastavahetuseks oli registreeritud 63 kollektiivi kolme tuhande kolmesaja lauljaga. Heameel on märkida, et aasta tagasi sündinud sajahäälne Põlva ühendatud meeskoor peagi kontserte andis. Suvisel peol esinevad koos Põlva, Võru ja Valga lauluväljad.

NLKP XXIV kongressi auks on käimas rajooni kunstilise isetegevuse ülevaatus, mis kestab detsembrist maini. Võisteldakse etappide, žanrite viisi, kultuurimajad ja rahvamajad eraldi rühmas. Tuleb näitus isetegevuslike kunstnike ja käsitöömeistrite parematest töödest. Arvestatakse näitliku agitatsiooni väljapanekuid, klubiruumide ning ümbruse korrasolekut ja nägusust. Hindame 13-punktise süsteemi alusel: esikoht annab 13 punkti, teine koht 10 p., kolmas 8 p., neljas 7 p. jne., kusjuures 11. koht enam punkte ei anna. Rändauhinna võidab klubiline asutus, kes kõigi etappide kogusummana rohkem punkte kogub.

Realiseerimist ootab üks idee: majanditele tuginedes virgutada kunstiharrastust koolides, tulevaste taidurite kasvu. Meeleldi ollakse nõus välja panema auhindu olümpiaadidel parimaks osutunud sule- ja sõnaseadjaile, lauljaile, pillimängijaile. Rajoonis on kultuuriloolisi paiku, mis kutsuvad meenutama ja uutele tegudele inspireerivad: Moostes Jaan Vahtra ja Karaski külas Richard Rohu sünnikoht, põline laulu- ja mängukeskus Kanepi, väikese Illimari Ahja, Räpina võib omanehena külla kutsuda R. Ritsingu jne. Niisuguse ergutamise soodsas mõjus võib vaevalt kahelda, sest peamine on tegevus ise, väljapandud nimelisel preemial on rohkem sümboolne, asja tähtsust ja pidulikkust rõhutav tähendus.

Leevi maakultuurimaja direktor LINDA TOBRELUTS:

Kuidagiviisi tegemist ei taheta, alati hästi teha ei saa, tegemata jätta ei tohi — niisuguse keerdsõlme ees seisab kultuuri töötaja maal. Kaotad paar kandvat jõudu, asemele panna pole kedagi. Kool on esimene koht, kuhu abi otsima lähen, direktor on alati valmis kaasa lööma. Kuid ka õpetajate koormus on kasvanud, paljud õpivad. Näen oma mehest, sovhoosi osakonnajuhatajast, kui palju tal pärast kaheteistkümnetunnist ringirändamist on veel tahtmist omaenese või teiste lõbuks kuhugi minna. Aga kultuuritöötaja ei tohi väsinud olla. Igav nägu publiku hulgas mõjub süüdistusena. Noortele meeldib, et saalis oleks palju rahvast; teinekord jääb hõredamaks, midagi on nagu puudu. Igal nädalal ikka jälle rahvale midagi pakkuda — lihtsam oleks loomi talitada. Ometi olen kuulnud öeldavat: „No mis sul iks siin tettä om! Ku pido tulõss, sõss lasõt ussõ valla, ja ku pido lõpõss, sõss panõt ussõ kinni.“ Noortega on kergem töötada, ei ole nii kapriissed ega koormatud. Kuid neid on väheks jäänud ja sageli puudub vajalik huvi, eriti kui pudeliga sõprust peetakse. Olen mõnikord mõelnud, et kui jätaks õige isetegevuse hoopis rahule ja ootaks, kuni see ükskord uuesti avastatakse ja moodi läheb.

Alati leidub neid, kellele meeldiks üürgava orkestri saatel hämaras saalis üksnes tantsu vehkida. Kergema vastupanu teed me ei ole läinud: kõik õhtud on sisustatud, haruharva ainult tantsuga. Oleme taotlenud, et igaüks kultuurimajast midagi kaasa viiks: laul meeldiks, jutt paneks mõtlema. Kõige halvemaks pean stampi, kuiva ametlikkust, abstraktsete tõdede pealetükkivat kuulutamist. Kontakt ei jää leidmata, kui oma publikut tundes lähtud elust. Elulähedusele koos näitlikkusega oleme üles ehitanud paljud õhtud — käitumisest, rõivastumisest, kodukaunistamisest, külaliste vastuvõtmisest jm. Muidugi ei või unustada naerunärvi. Koduste talutare- ja kadriõhtute kõrval oleme püüdnud südamlikumalt temaatilistena sisustada ka riiklikke tähtpäevi.

Ainult et juba tehtu-nähtu-kuulduga teist korda enam ei üllata, aina otsi suhteliselt uut (päris enneolematut vaevalt oskad välja mõtelda). Olgu omaküpsetatud karask, kringlipõrakas või koduõlu, pastlad tegelaste jalas või maalitud tulbiõied laval, vanad tantsud, laululehed, iga kümnes piduline žüriis või midagi muud. Paraku hoiad sageli pead kahe käe vahel ja tunned, et oled end aastatega tühjaks ammutanud. Mõnegi hea idee on talletanud metoodikud. Kuid vajalik stsenaarium saabub sageli alles siis, kui tähtpäev möödas. Hädasti oleks vaja operatiivsemat bülletääni, mis uusi mõtteid, õhtute lühikirjeldusi pakuks.

Omapärane kollektiiv on Niitsiku—Kahkva segakoor, mille juhatamine ajutiselt ja hiljem päriselt minu hooleks jäi. Endine juht käis kolmekümne kilomeetri kauguselt, mul tuleb ainult kakskümmend. See koor on sündinud ja püsib tänu Aksel Saalile, kes ameti poolest on Räpina metsamajandi Niitsiku tsehhi juhataja ja laulu heaks midagi paljuks ei pea. Metsamajandi üks auto toob lauljad Leevakult ja Verioralt, teine korjab neid Orava ja Võhandu sovhoosist, Mikitamäelt. Kohalikega kokku koguneb 55 häält, truult käivad harjutamas. Möödunud suvel oli rohkesti esinemisi, tänavune hooaeg tõotab tulla niisama aktiivne.

Jõudumööda tegelen Räpina kooperatiivi kvartetiga, õpetajate meeskoori ja rajooni ühendatud meeskooriga. Ainult kõige lähedasemale — Leevaku rahvamajale — ei oska nõu ega abi leida. Viiendat aastat ametlikult remondis, kuid uksi-aknaidki pole ette saadud. See ei ole ainus niisugune „objekt“ rajoonis. Raske on rääkida kultuuri edasisest arengust maal, kui ehitusettevõtted ka uuel viisaastakul sama ükskõikselt ja oimetult maju lasevad laguneda.

Koos aastatega on kasvanud koorem. On olnud aegu, nagu näiteks Lenini juubeliaastapäeva eel, kui nädalate kaupa öösel kahe-kolme ajal koju sain. Miks on nii raske ringijuhte leida? Sellepärast, et niisuguseid järjest vähemaks jääb, kes on eluaeg valmis ennast ühiskondlikult ohverdama. Ollakse ju nüüd harjunud stimuleerimiste ja premeerimistega. Sovhoosi töölisele ulatatakse pidulikult kinnine ümbrik, sealsamas haridus- ja kultuuripõllu usinale adramehele — aukiri (kui sedagi). Olgugi et üks oma vaba aja surnuks lõi, teisel seda õieti polnudki. Nende pärast, kellel kõik alles ees ja kes taktikepi peavad üle võtma, võiks isetegevust rohkem hinnata. Siinkohal tasub märkida Kalinini-nimelise kolhoosi esimeest Gustav Nikopensiust, kes kolhoosi puhkpilliorkestri südasuvel kuuks ajaks Narva-Jõesuu puhkekodusse viis (muidugi koos pillidega). Kiiduväärt on rajooni aktiivi laagripäevad Peipsi ääres Perasoonetsis.

«Rahu» kolhoosi esimees ROBERT LÄTT:

Vanale kõnekäänule „Inimene ei ela üksnes leivast ...“ on uuemal ajal lisatud koeruslik „viina peab ka olema“. Ma ei usu selle lisandi vajalikkusse. Olen väga rahul, et kõik meie kolhoosi peaspetsialistid on alati kained. Kui palju närvikulu sellega kokku hoiame! Küll aga usun vaimsete huvide, eriti kunstiharrastuse inimest parandavasse toimesse. Päevase pahanduse unustan ma kõige kergemini, kui õhtul kodus pilli kätte võtan.

Omatehtud kunstiga kasvasin kokku kaelakandmisest peale. Kunagi Kääpas käisime oma perest kuuekesi laulukooris. Kui õdedega harva kokku saan, laulame veelgi. Ajapikku mängisin Kaval-Antsu, Jooramit ja mõnda teistki osa enne ja pärast sõda. Ajad ja kombed on palju muutunud, televiisor ja magnetofon võimust võtnud. Ei ole maal enam niisuguseid peresid, mis ansambli mõõdu välja annaksid. (Üks poeg läks Võrru, teine Tallinna, kolmas Kundasse. Annab oodata, kuni jälle korraga koju juhtuvad.) Kolhoosis on inimesed küllalt eakad, keskmine vanus 48 piires. Siiski püsivad elujõulistena vanad isetegevustraditsioonid. Suvistel pidudel näeb rohkesti noort rahvast. Kui sügisene suurem rutt hakkab järele andma, tuleb üks kui teine küsima: kunas algame? Kuidas võiksin ma teisiti kui ikka laulda esimest tenorit kooris ja ansamblis, vajaduse korral juhatada noori näitekunstihuvilisi?

Meeleldi tahetakse esineda kodus ja kaugemal. Kuid liigne oleks nõuda, et maakultuurimaja tänapäeva tingimustes suudaks isetegevuslaste ekspluateerimise varal end vähegi rahuldavalt majandada, kui transpordiarve sageli võtab napi sissetuleku. Täie õigusega peame Vastse-Kuuste kultuurimaja meie oma kolhoosi majaks. Aitame teha remonti, maksame tasu koorijuhile, tegelaste kohaleveoks anname tasuta auto, ja kui vaja, ka kaks. Kiidjärvele ehitasime vanast mõisaaidast raamatukogu hoidla ja lugemissaali, kus ka rahvas saab koguneda. Kolhoosi suvepeod püüame muuta meeldejäävaiks sündmusiks. Kõike oleme teinud möödukuse piirides, majandust kahjustamata. Kultuur ja haridus on juba kord niisugused eluvajadused, mille eest tuleb maksta.

Leevaku 8-kl. kooli direktor RAFAEL KINSIGO:

Öeldakse, et humal kasvab ise. Kunstitaime peab aga maast-madalast kasvatama ja harima, omapead jääb see kängu. Kahetsen, et mulle õigel ajal malka ei antud, kui ma keskkoolipäevil Võrus küllalt ei osanud hinnata õnnekombel osaks langenud võimalust õppida klaverimängu, laulmist, mis oleks tulevikku tee avanud. Hiljem, keskea künnisel, ei leidnud lahkeid abipakkujaid enam otsideski ega raha eest. Tuli piirduda omal käel õppimise ja suvekursustega. Oma tagantjärele elutarkust olen püüdnud rakendada koolitöös. Laul ja pillimäng käivad meil kõigis vanuseastmeis: algul mudilaskoor ja löökpilliorkester, edasi lastekoor ja mandoliiniorkester. Rajooni parimate hulgas käisid Leevaku lapsed juubelilaulupeol ja rahvatantsupeol. Pillid ja noodid võtame ikka kaasa, kui läheme suvel laagrisse koos läti sõpradega Ogre rajoonist.

NLKP XXIV kongressile pühendatud üleliiduline koolinoorte kirjandivõistlus

ÜLKNÜ Keskkomitee ja NSV Liidu Haridusministeeriumi poolt väljakuulutatud neljas üleliiduline õpilaste kirjandivõistlus teemal «P a r t e i — m e i e a j a s t u m õ i s t u s, a u j a s ü d a m e t u n n i s t u s» on pühendatud NLKP XXIV kongressile.

Võistluse eesmärgiks on parandada ideelis-poliitilist kasvatustööd õpilaste hulgas, süvendada nende teadmisi NLKP ja meie suure kodumaa ajaloost. Töödes kajastugu meie inimeste töökangelaslikkus ja Kommunistliku Partei juhtiv osa meie ühiskonna elus.

Kirjandi teema arendamisel ja sellele oma võistlustöös isikupärase lähtekoha otsingul on õpilastel soovitatav toetuda oma tähelepanekuile diskussioonidest, komsomolikoosolekuilt kohtumistest revolutsiooni-, sõja- ja tööveteranidega, ühiskonnategelastega, kirjanike ning heliloojatega, teadlastega jne.

Eesti NSV-s on kirjandivõistluse korraldajaiks ELKNÜ Keskkomitee ja Eesti NSV Haridusministeerium. Kirjandivõistlusest võtavad os. VIII—XI klassi õpilased.

Koolides on võistluse korraldamisel kirjandusõpetajate juhendamisel initsiaatoreiks kooli komsomolikomitee ja kirjandusring, mille esindajad kutsutakse osa võtma ka žürii tööst. Võistlustööd vaatab koolis läbi kooližürii, kelle otsusega paremateks tunnistatud tööd (VIII, IX, X ja XI kl. — igast klassist üks töö) saadetakse haridusosakonna juhataja poolt rajoonis või linnas moodustatud žüriile 20. veebruariks 1971. Rajooni- või linnažürii poolt parimaiks tunnistatud tööd peavad saabuma vabariiklikule žüriile Eesti NSV Haridusministeeriumi koolivalitsusse hiljemalt 1. märtsiks 1971 (üks VIII kl. õpilase töö, 4 tööd IX—XI klassist).

Koolides ja rajoonis või linnas esikohtadele tulnud võistluskirjandeid on soovitatav tutvustada kooli ja koolidevahelistel kirjandusõhtutel, millest kutsutakse osa võtma ka lastevanemaid ja üldsuse esindajaid. Samuti võiks neid töid avaldada kohalikus ajalehes.

Vabariikliku žürii valikul saadetakse 5 paremat kirjandit edasi üleliidulisele žüriile Moskvasse hiljemalt 15. märtsiks 1971. Edasisaadetavate tööde autoreid premeeritakse raamatutega ja vabariiklik žürii soovitab nende töid avaldada vabariigi noorsooajakirjanduses ning raadios.

ELKNÜ Keskkomitee
Eesti NSV Haridusministeerium

Kaheksas teatrikuu

Eesti NSV Kultuuriministeerium korraldas 26. jaanuaril teatrijuhtide nõupidamise, kus arutati ettevalmistusi kaheksandaks ülevabariigiliseks teatrikuuks, mis pühendatakse NLKP XXIV kongressile.

Tänavune teatrikuu peab kaasa aitama tööliste laiade hulkade kaasahaaramisele teatrikunsti mõjusfääri.

Arvukad kohtumised teatripäevad ja võistlused ootavad koolinoori. Teatrite repertuaar rikastub teatrikuul 16 uue lavastuse võrra.

Teatrikollektiivid kavatsevad korraldada oma spartakiaadi ja kui ilm lubab, siis ka teatrikuu suusamatka.

(ETA)

25 paremat raamatut

Eesti NSV Ministrite Nõukogu riiklik Kirjastuskomitee määras kunstiliks kujunduselt 25 paremat raamatut, mis ilmusid meie vabariigis möödunud aastal. Enamik neist on kirjastuse „Eesti raamat“ väljaanded. Kõrge hinnangu sai V. I. Lenini teose „Friedrich Engels“ kujundus kunstnik S. Lübergilt. Suure maitsega on tehtud raamat „V. I. Lenin. Lühike ülevaade elust ja tegevusest“ ning dokumentide album „Eesti töörahvalt Leninile“.

Esiletõstetud trükiste hulgas on komplekt V. I. Leninile pühendatud postkaarte NSV Liidu rahvakunstniku prof. E. Okka joonistustega.

Kuue parema ilukirjandusteose hulgas on „Vanem Edda“ (kunstnik A. Hoidre) ning E. Niidu „Triinu ja Taavi jutud“ (E. Valteri joonistused).

Märgiti ära ka Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituudi töö „Studia archaeologica in memoriam Harri Moora“, raamat XIX olümpiamängudest (kunstnik H. Aasa kujundus) ja teised.
(ETA)

Prantsuse kunstniku kingitus

K. Marxi ja F. Engelsi Muuseumi kogud on saanud juurde uusi materjale. K. Marxi lapselaps prantsuse kunstnik, kommunist ja suur Nõukogude Liidu sõber Frédéric Longuet andis eile muuseumile pidulikult üle mitmed suurt huvi pakkuvad dokumendid ja esemed.

Nende hulgas on Karl Marxi fotoportree 1867. aastast Marxi abikaasa Jenny von Westphaleni 18. eluaastal tehtud miniatuurportree ning hõbedane mälestusmedal, mis on kuulunud F. Longuet' vanaisale, Pariisi Kommuuni liikmele Charles Longuet'le. Teadusliku kommunismi rajaja järeltulija kinkis muuseumile ka Ch. Longuet' kirjad tütardele ning raamatud Paul Lafargue'i raamatukogust, mis sisaldavad Pariisi Kommuuni liikmete elulugusid, samuti muud materjalid.

Kingitust üle andes avaldas Frédéric Longuet veendumust, et just selles muuseumis säilitatakse need dokumendid ja materjalid kõige paremini ning on kättesaadavad laialdasele üldsusele. (TASS)

Eksperimentaalse tarbekunsti näitus

Tallinna Linnamuuseumi ruumides avati kolmapäeval näitus eksperimentaalse kallakuga tarbekunstitöödest. Väljapanekutest nimetagem eelkõige vabariigi teenelise kunstniku Leesi Erm̃i kompositsiooni „Aeg“, Arne-Erik Uustalu skulptuurset teost „Mitmetahuline“, Merike Männi eri materjalidest loodud töid, Igor Balašovi plastmassist kompositsioone. Keraamik Saima Sõmer esineb seekord humoorikate tekstiilnukkudega, naha kui tarbekunsti materjali piire on avardanud Minni Patune oma suuremõõtmelises töös „Uhuu“, huvitavaid lahendusi ja leidmisi pakuvad Lilian Linnaksi ja Anu Ivaski dekoratiivsed seinaplaadid. Nora Raba rauast kompositsioon „Põlevkivi“, Anu Rangi madalkuumuse glasuuridega keraamika, Urmas Orgussaare dekoratiivtööd ja palju muud. Näitus, mille kujundas Tiiu Lass, jääb avatuks veebruari lõpuni.

SEGAKOOR SAKUS

Sakus alustas m. a. oktoobrikuus tegevust segakoor „Tuljak“ Ottniell Jürissaare ja Mai Lõivukese juhatusel, häälesadjaks on Arda Elson. Kooris on praegu 80 lauljat, harjutused toimuvad regulaarselt esmaspäeviti ja neljapäeviti. Repertuaaris on juba 16 laulu. Veebruaris esinetakse Saku näidissovhoosi 10. aastapäeval. Kavatsetakse anda iseseisev kontsert maikuus, osa võtta Toila laulupäevast 8. juunil ning luua sõprusside meid läti kooridega.

Teile, isetegevuslikud heliloojad!

Eesti NSV Heliloojate Liidu noortesektsioonil on seljataga soliidne tegevusstaaž. Sõjajärgseil aastail aitas sektsioon jätkata erialast haridust paljudel muusikutel, kellest tänaseks on võrsunud kenake hulk juba tunnustatud heliloojaid. Mõnel neist, nagu varalahkunud E. Vainul, piisas kutseliseks heliloojaks saamiseks ainuüksi õpingutest noortesektsiooni seminaris, paljud aga, nagu A. Marguste, O. Sau, V. Ignatjev jt., jätkasid kompositsiooniõpinguid Tallinna Riiklikus Konservatooriumis, mille nad edukalt ka lõpetasid.

Heliloojate Liidu noortesektsioonis on töö kulgenud kahes liinis. Üks vorme on viis aastat kestev seminar, mis on andnud kolm lendu lõpetajaid — isetegevuslikke heliloojaid. Teiseks korraldatakse pidevalt heliloomingu arutluskoosolekuid, millest võtavad osa nii organiseeritud isetegevuslikud heliloojad kui ka kõik teised asjast huvitatud. Viimased, kelle enamiku moodustavad heliloominguga tegelevad pillimehed-praktikud, on andnud meie muusikasalvedesse püsivama väärtusega palu, eelkõige kergest muusikast.

Tänapäeval on huvi noortesektsiooni seminari vastu vähenenud. Põhjusi on siin ilmselt kaks. Osalt on see seletatav sellega, et vabariigis on juba mitu muusikaõppeasutust, mis annavad lõpetatud erihariduse mis tahes muusikalisel alal. Noortesektsiooni seminari abi u.-ö. järeleaitajana, mis vahetult pärast sõda oli igati omal kohal, on muutunud tarbetuks. Teiseks on küllaltki paljud loobunud heliloomingu viljelemisest tagasihoidlike sellekohaste eelduste tõttu ning leidnud mingi muu tulemusrikkama ja enam rahuldust pakkuva tegevusala, mida tänapäeva nõudeid arvestades võib lugeda täiesti normaalseks nähtuseks.

Eelöeldut silmas pidades leidis Heliloojate Liidu juhatus, et niisuguste seminaride korraldamine Eesti NSV Heliloojate Liidu noortesektsiooni juures ei ole enam otstarbekohane. Edaspidi piirdub noortesektsiooni töö heliloomingu arutamisega iga kuu viimasel neljapäeval algusega kell 18 Heliloojate Majas (Tallinn, Imanta t. 7). Oma muusikateoseid esitada ja arutada võivad siin kõik asjast huvitatud autorid. Kui autor ei saa koosolekule isiklikult tulla, võib ta muusikapalu saata ka posti teel. Viimasel juhul tagastatakse need kohe pärast arutamist koos väljavõttega koosoleku protokollist. Lisaks sellele võib saada juhtnööre teoste viimistlemiseks Heliloojate Liidu koosseisulistelt konsultantidelt (igal neljapäeval ja reedel kella 10—16 Heliloojate Majas), konsultatsiooni täpse aja suhtes on soovitatav kokku leppida telefonil 441-03. Algupärase muusika kvaliteedi tõstmiseks kuulub käesolevast aastast kogu avalikult (kultuurimajades, restoranides, kohvikutes, raadios ja televisioonis) esitatav isetegevuslik uudislooming eelnevale arutamisele Eesti NSV Heliloojate Liidu noortesektsiooni töökoosolekul, kusjuures sektsioonile jääb ka iga helitöö laiema propageerimise-soovitamise õigus. Võib arvata, et nimetatud moodus piirab kesise algupärase muusika levikut ning stimuleerib hea tasemega originaalmuusika loomist. Ühtlasi sunnib see autoreid rohkem käima noortesektsiooni arutluskoosolekutel, mille kasvatavast mõjust võivad rääkida eelkõige need isetegevuslikud heliloojad, kes koosolekutest on ise aktiivselt osa võtnud: õppida on kõigest, nii iseenda kui ka teiste plussidest ja miinustest. Ootame kõigi asjast huvitatute aktiivset osavõttu!

Uno Naissoo,
Eesti NSV Heliloojate Liidu noortesektsiooni juhataja

Eesti graafikute tööd näitusel «Intergrafik 70»

Saksa DV pealinnas Berliinis on avatud rahvusvaheline graafikanäitus „Intergrafik 70“. Esimene näitus „Intergrafik 65“ korraldati fašistliku Saksamaa tingimusteta kapitulatsiooni 20. aastapäeva tähistamiseks ja tal oli seetõttu rõhutatult poliitiline iseloom: eksponeeritud töödest oli enamik sisult sõjavastased või kajastasid need revolutsioonilist võitlust. Tookord võtsid näitusest osa kahekümne riigi kunstnikud. Temaatiliselt suunitluselt on järgnevad näitused sarnased esimesega. Üritus on võitnud poolehoiu kogu maailma progressiivsete kunstnike hulgas. Seda näitab fakt, et „Intergrafik 67“ väljapanek haaras juba kolmekümne üheksa maa kunstnikke. Praegusel, järjekorras kolmandal näitusel „Intergrafik 70“ on eksponeeritud üle tuhande graafilise lehe. Eesti graafikutest esinevad Henno Arrak, Herald Eelma, Allex Kütt, Hugo Mitt, Evald Okas ja Vive Tolli kokku üheteistkümne tööga.

HILJA KULLES,

palume, et lubaksite 50. eluaasta tähisel soprade ja kolleegide pikas reas ka oma õpilastel selle leheveeru vahendusel kätt suruda.

Teie töödest ja tegemistest on rahvas rohkesti silmaröömu ja südamelähedast sooja saanud. Eriti talvisel ajal on sellele hea mõelda. On meeldiv mõelda Teie mitmelaadilisele moeloomingule — pehmetele ja värviröömsatele kirikampsunitele ja -kinnastele, samuti vaipadele. On hea mõelda sellele armastusele, mida olete tundnud meie esiemade tulevastele põlvedele kodukootud kaasavara vastu. Hoolikalt ja armastusega roositud kinnaste joonistamine on tekitanud Teie loomingulises nägemises uusi värvi- ja mustrikombinatsioone ning kompositsioone, milles näeme traditsioonilise ja isikupärase huvitavat läbipõimumist.

Te ei ole oma oskusi ja kogemusi vaka all hoidnud. Aastate jooksul olete neid jaganud ER Kunstiinstituudi kostüümieriala üliõpilastele, kellest paljud on juba iseseisvad kunstnikud ja rajavad Teilt saadud lähtetarkustele oma isikupärast tööd.

Selle kõige eest suur tänu!

Soovime lõppematut jaksu, head tervist ja eluröömu eelseisvateks aastakümneteks! Seda on väga vaja, sest inimesed ootavad Teilt veel palju. Rohkeid õnnestumisi töös tahavad näha Teie kolleegide ja loomingu tänulike nautijate ning tarbijate hulgas ka

Teie õpilased

HILJA KULLES. Põimevaip «Meri» (1970) ja roositud kampsunid (1959).

TEADLASE TRIBÜÜN

(Algus «Sirbis ja Vasaras» nr. 4.)

II

Viimasel ajal on mitmesugustel nõupidamistel ja koosolekutel kaalutud vabariigi veeressursside kasutamise aspekte, kusjuures nii mõneski punktis ei ole väljendatud uksmeelset arvamust. Lubatagu käesoleva loo autoril avaldada vaidlusalustes küsimustes oma seisukoht.

VEEST JA SELLE KAITSEST

HARALD VELNER,
tehnikadoktor

Veel kord Tallinna veest

Tallinna generaalplaan on kinnitatud ning vaidlused NSV Liidu Ehituskomitee ekspertide osavõtul vaieldud. Veemurede murdmiseks tulevikus on ette nähtud Põhja-Eesti veemajandusliku süsteemi loomine Peipsi—Pirita veejuhtme abil, kusjuures Peipsi järve vesi tuuakse eeskätt Tallinna ja hiljem teistesse Põhja-Eesti linnadesse. RPI „Eesti Projektis" on koos TPI-ga küsimust igakülgselt vaetud ning kompleksne lahendus antud juba 1965. aastal, mis näeb ühtlasi ette Soome lahte suubuvate jõgede sanitaarvooluhulkade suurendamist Peipsi vee arvel. See loob soodsad tingimused turismi, spordi ja kalamajanduse arendamiseks kauni Põhja-Eesti looduse rüpes. Loomulikult on eelnevalt vajalik heitvete puhastamine. Peipsi järve vesi on väga hea kvaliteediga, nõudes puhastusjaamas töötlemisel neli korda vähem koagulanti kui Ülemiste järve oma. Peipsi suurt mahtu (keskm. aastane äravool 12,7 km³) arvestades on ta kaunis kindel juhuslike (avarii-) reostusvõimaluste suhtes. Tartu ja Pihkva linna reostuskoormus on Peipsi järve suhtes tühiselt väike. Vee kõrge kvaliteet on tagatud püsiva vooluhulga puhul, kusjuures projekteeritud veejuhtme võimsust (11 m³/sek. — ei ületa 7% Narva jõe arvutuslikust minimaalsest äravoolust) saab tulevikus kergesti tõsta.

Esimeses järgus tuleks veejuhe ehitada ühemiidilisena toodanguga kuni 6 m³/sek, ja maksumusega ~ 20 miljonit rubla. Kogu ehituse maksumuseks kujuneb kuni 35 miljonit rubla. Peipsi — Pirita variandi peamine eelis peitub selles, et ta varustab Tallinna ja Põhja-Eestit veega aastaajast ja looduse tujudest sõltumata, aidates samal ajal hoida Soome lahte puhtana.

Lahenduse tehnilise külje realiseerimisel on mitu võimalust (survetorustik või tunnel Peipsist Tallinna, kombineeritud süsteem surve ja isevoolamisega jm.), kusjuures projekteerimisorganisatsioon peab määrama tehnilis-ökonoomilisest küljest optimaalse lahenduse. Vabariigi loodusesõbrad on avaldanud kahtlust, kas ei kahjusta Peipsi vee juhtimine Soome lahte suubuvatesse jõgedesse viimaste bioloogilist režiimi. Kui arvestada, et vee kvaliteet ei vasta enamikus neis jõgedes normidele, siis ei saa neid kahtlusi tõsiselt võtta, sest Peipsi vesi võib ainult soodustada jõgede päästmist, vähendades kahjulike ainete kontsentratsiooni. Tuletame meelde, et normaalseks lahjenduseks heitvete bioloogilise puhastuse korral loetakse puhastatud heitvete vooluhulga suhet veevaese arvutusliku perioodi jõe vooluhulgasse vähemalt 1:7—1:10.

Kas on Peipsi veejuhet vaja juba täna? Kindlasti peaks alustama eeltöid selle projekteerimiseks. Ent seni kui juhet ei ole, tuleb suurendada Ülemiste järve toitvaid veeallikaid, esmajoones idapoolsete jõgede arvel, alustades nõnda Peipsi—Pirita veejuhtme ehitamist Tallinna poolt. Seejuures on tarvis aga silmas pidada, et Jägala jõe ülemjooksult vee ümberpumpamine Pirita jõkke aitab leevendada Tallinna veepuudust ainult mõneks aastaks ning sedagi tinginisi, Jägala jõe sanitaarolukorra halvenemise arvel. On kahju, et linn ei suutnud lainud viisaastakul ühendada Keila jõge Ülemiste järvega (puhastusseadmete ehitamine Kohilas ja Keilas on viibinud), kasutades puhverveehoidlana Männiku liivakarjääri Keila suurvete akumuleerimisel. Ülemiste järve enda reguleerivat mahtu saab suurendada muda kõrvaldamise ja veepinna mõningase tõstmisega, mis on aga seotud praktiliste raskustega.

Projekteerijad on kõnealused variandid kirja pannud, kuid osalt on need jäänud pidama ametkondlike barjääride taha. Nii näiteks on Saku näidissovhoos hädas vihmutusvee saamisega, millest pääsemiseks peetakse vajalikuks ehitada veejuhe Keila jõest. Õige aeg probleemi kompleksseks lahendamiseks on aga mööda lastud ning nüüd kannatavad mõlemad asjast huvitatud pooled — nii Tallinna linn kui ka Saku näidissovhoos. Võib tuua teisigi näiteid, kuidas kompleksuse printsiibi ignoreerimine toob rahvamajandusele kahju.

Millisel määral saab arvestada Tallinna veetarbimise katmisel põhjaveevarusid ning merevett? Merevee magestamine jääb tõenäoliselt veel aastakümneteks majanduslikult ebatasuvaks, põhjavett aga tarvitab Tallinn nii palju, kui seda võimaldavad varud. Puurkaevude toodangu edasine tõstmine linna piires võib tingida soolase merevee tungimist alamkambriumi põhjaveehorisonti. Hüdrogeoloogide soovitatud variandid puurkaevude kaptaažliinide loomiseks küll ida, kagu ja lääne suunas baseeruvad hüpoteesidel, mis ei ole senini reaalsete veevarudega kinnitatud. Pinna- ja põhjavete seose olemasolu arvestades on aga selge, et põhjavete intensiivsem kasutamine tingib äravoolu vähenemise veevaesel, s. t. arvutuslikul perioodil. Samuti ei ole selged põhjavete laialdase haaramise tehnilis-ökonoomilised alused. Loomulikult tuleb jätkata põhjaveevarude täpsustamist, sest tungiv vajadus nende järele on ja ka jääb. Tahan veel kord rõhutada, et kõik Geoloogiavalitsuse ametlikult garanteeritud põhjaveevarud leiavad täielikku kasutamist linna veebilansi katmisel.

Oletame, et linn saab vajalikul määral toorvett. Kuid ka siis ei ole tarbijad rahuldatud nõuetekohase hulga kvaliteetse veega. Rõhk paljudes linnarajoonides jääb madalaks. Viga on veepuhastusjaama mitteküllaldases toodangus ja peaveemagistraalide väikeses läbilaskevõimes. Puhastusjaam töötab praegu forsseeritud režiimil, mistõttu vee kvaliteet on juhuslik, tekitades tihti õigustatud nurinat. Olukord paranch pärast jaama uue järgu valmimist ja mikrofiltrite bloki käikuandmist. Nende tööde kiirendamine on linna seisukohalt hädavajalik. Ainuüksi tehnoloogilise protsessi täiustamise ja kadude vähendamisega me veepõuda ei leevenda.

Nagu öeldud, on raskusi vajaliku rõhu tagamisega. Eriti hädas on Mustamäe katlamaja rajooni tsentraliseeritud soojaveeallikana. Arusaamatul põhjusel ei ole linn hakanud ehitama nn. Mustamäe kaptaažliini, mille RPI „Eesti Projekt" hüdrogeoloogide uuringute põhjal Tallinna veeskeemi raames välja töötas. See haaraks ööpäevas 5000 m³ pealmisi põhjaveekihte, mis on filtreerunud Ülemiste järvest. Praegu voolab see vesi kasutult merre. Kapteeritud vesi rahuldaks täielikult Mustamäe katlamaja tarvidused.

Veehoidlate rajamine

Veehoidlad on vajalikud jõgede äravoolu reguleerimiseks veevarustuse, vihmutuse ja heitvete lahjenduse otstarbel, spordi- ja puhketsoonides. Järvede veepinna reguleerimine (eriti aktuaalne on see madala Võrtsjärve puhul) loob eeldused sisevete kalamajanduse arendamiseks. Veehoidlate vastu on rääkinud bioloogid ja isegi hüdroloogid. Põhilised vastuväited: kiire eutrofitseerumine-kinnikasvamine, aurumise suurenemine, põhjavee tõus. On õige, et veehoidlate rajamisel tuleb täita hulk nõudeid. Need peaksid olema keskmiselt vähemalt 3 m sügavad, neisse ei tohi juhtida mitte mingisugust heitvett. enne rajamist tuleb langetada mets ning kõrvaldada võsa jm. (Paunküla ja Narva veehoidlad võivad selles suhtes olla ainult negatiivsed näited). On selge, et sobivaid kohti veehoidlate jaoks on Eestis vähe, ja kirjutise autor ei poolda ka sugugi nende valikuta rajamist. Nagu aga näitasid TPI (geograafiakandidaat A. Kask jt.), „Eesti Projekti" (ins. J. Kaljumäe ja E. Tiku) ja „Maaparandusprojekti" (ins. H. Kaljumäe) uurimused, on siiski võimalik, osalt isegi hädavajalik sobivaid veehoidlaid rajada. Eriti palju võimalusi leidub väikeveehoidlate (mahuga alla 0,5—1,0 miljoni m³) loomiseks, kuna suuremate ehitamisega on raskusi. Õigustatud on ainult umbes 20 ülesseatud nõuetele vastavat veehoidlat. Eriline tähtsus on Jägala jõe vesikonna potentsiaalsetel veehoidlatel (Aniste, Soodla, Voose jt.), mis rahuldaksid kuni Peipsi veejuhtme valmissaamiseni Kehra tselluloosikombinaadi, Tallinna ja Maardu vajadusi ning parandaksid Jägala jõe sanitaarset olukorda. Laheneks ka vihmutusvee probleem. Aurumise suurenemine meie kliimavööndis ei ole määrav. Veehoidlate rajamist on viimasel aastakümnel takistanud maade intensiivne kuivendamine, mille puhul ei arvestatud alati veerežiimi (ka piunases) perspektiivset reguleerimist. Nii mõnegi võimaliku veehoidla põhi on kuivendatud, üleujutamine aga tõstaks saadava vee omahinda. Potentsiaalse Aniste veehoidla territooriumile projekteeritakse näiteks sigalaid jm.

Sectõttu on koostamisel olev äravoolu kvantitatiivse ja kvalitatiivse reguleerimise alusskeem suure praktilise väärtusega ning lubab kompleksselt arvestada maaparanduse ja veemajanduse huve. Tuleb kahetseda, et ei jätkunud jõudu niisuguse kava koostamiseks aastat kümme tagasi. Rahvamajanduse territoriaalplaneerimisel tuleks senisest rohkem arvestada veemajanduse kui ühe määrava rahvamajandusharu nõudeid.

Veehoidlate rajamisel ehitatud paisud aitavad reguleerida jõgede hapnikurežiimi ning vee kvaliteeti; veehoidlate perioodiline tühjendamine-täitmine suurvee ajal aitab vältida vee omaduste halvenemist.

Tahaks öelda mõned toetussõnad veehoidla rajamiseks Viljandi linnast põhja pool, Tänassilma orus (idee, mille omal ajal tõstatas geograafiakandidaat A. Kask). See lahendaks Raudna jõe kui Viljandi linna heitvete eelvoolu sanitaarse olukorra, tekitaks Viljandi järves läbivoolu, parandades märksa veekogu sanitaarset olukorda, annaks vihmutusvett ja looks suurepärase puhkepaiga ning ainulaadse baasi sõudespordi viljelemiseks. Projekteerijatel tuleks veehoidla tehnilis-ökonoomilisi aspekte veel kord kaaluda. Oleks hea, kui seda teeksid ka looduskaitseorganid. Veehoidla põhja ettevalmistamise küsimus on kindlasti lahendatav.

Linnade areng ja inseneri võrgud

Maja ehitust alustame vundamendist. Vastupidine järjekord tunduks absurdsena. Linna või ühe rajooni hoonestuse planeerimisel on tavakohaselt aluseks arhitektuuriline lahendus, mida võimaluse piirides püütakse siduda inseneri võrkudega. Majaehituse praktikast lähtudes võib ju kõik olla otstarbekas, kuid linnaehituse seisukohalt ei ole lahendused alati optimaalsed, ei arvesta reaalseid võimalusi. Selliseks näiteks on Väike-Õismäe. Inseneri võrkude seisukohalt oli Väike-Õismäe variant enneaegne. Praegu on selge, et majade ehitamist saab parimal juhul alustada 1973/74. aastal. Vee-, kanalisatsiooni- jt. võrkude rajamine on väga suuremahuline ja keerukas töö. Enne seda, kui ei ole valminud kanalisatsioonikollektor nr. 3, mis juhib heitveed Õismäelt Paljassaarele, ei saa elamuid ekspluatatsiooni anda. Ei ole mingit võimalust heitvete ajutiseks juhtimiseks otse Kopli lahte või Harku järve (lokaalsete puhastusseadmete rajamine on tehnilis-ökonoomilisest aspektist, samuti ekspluatatsioonilistel kaalutlustel vastuvõetamatu). Seega tuleb vahepeal leida linnas teine ehitusrajoon. Ehitustander kandub mujale. Mis sünnib aga nelja-viie aasta pärast? Kas ei ole ohtu, et kogu Õismäe elamurajooni idee, mille puhul pannakse hoonestuse alla hea hulk viljakat maad, ennast siis enam ei õigusta? (Väike-Õismäe ehitusrajooniks valiku määras esmajoones asjaolu, et seal võib elamute püstitamist alustada kohe.)

Oli teada, et inseneri võrgud jäävad elamuehitusele jalgu, kuid sellele asjaolule ei pööratud vajalikku tähelepanu. Küllap vist juurdunud arvamuse kohaselt, et „millal vesi, solk ja kõik muu enne on majaehitust takistanud"? Aga takistavad küll, ja kuidas veel!

Ka kõige kõrgetasemelisem arhitektuurilise planeerimise projekt ei taga selle teokstegemist, kui ei ole lähtutud „vundamendist". Detailplaneerimise ja ehituse kestel tehtavad täiendused ja parandused, mida tuleb arvestada nn. ajutise väljapääsuna, muudavad pahatihti hea, põhjendatud arhitektuurilise lahenduse absurdseks.

Linnamajanduse seisukohalt oleks vaadeldud näite puhul veeinseneri arvates otstarbekas alustada pärast vahepealset ehitustandrit Lilleküla rajoonis (või mujal linnas) otsekohe Lasnamäe väljaehitamist. 1974. aastaks jõuaks seal ka inseneriehitustega nii kaugele.

Inseneri võrkude rajamisel Tallinnas on eeloleval viisaastakul üheks peaülesandeks kanalisatsioonikollektori nr. 1, peapumbajaama, puhastusseadmete ja merrelasu ehitamine. Samal ajal ei saa aga leppida, et elamufondi arendamine on takistatud linna eri rajoonides, sest heitvett ei ole lähemate aastate jooksul kuhugi juhtida, ilma et suurendaksime linna piiravate veekogude reostusastet. Äärmiselt ebanormaalne olukord on tekkinud Nõmme—Pääsküla rajoonis. Pääskülas tuleks võtta kasutusele lokaalsed puhastusseadmed (näiteks aereeritavad biotiigid jm.), mis looksid võimaluse elamuehituse jätkamiseks.

Analoogiline olukord on tekkinud Pirital, kus samuti tuleks kiiremas korras kaaluda lokaalsete puhastite rajamist. Ei ole usutav, et Pirita kanalisatsioonivõrk ühendatakse käesoleval viisaastakul linnavõrguga, kuigi teoreetilisest aspektist lähtudes on ju kõigi linna heitvete koondamine ja ühiseisse puhastusseadmeisse suunamine põhjendatud.

Vete ratsionaalse kasutamise ja kaitse probleemid on komplitseeritud ning mitmepalgelised: nende lahendamine on jõukohane ainult suurele uurijate, projekteerijate ja ehitajate kollektiivile, paljude erialade spetsialistidele tingimusel, et nad püüavad üksteist mõista ja ühise ülesande täitmisel arvestada.

Teatrialane võistlus keskkoolidele

Kätte jõuab peagi märts — teatrikuu. Et koolinoored on teatrikuudel ikka aktiivsust üles näidanud, siis ei unusta teatrid neid seegi kord.

TRA Draamateater korraldab Tallinna keskkoolide ja keskeriõppeasutuste vahelise teatrialase nuputamisvõistluse. Koolide võistkondadel, mille arvuliseks suuruseks on 3 õpilast, tuleb registreeruda kirjandusala juhataja juures hiljemalt 1. märtsiks k. a.

Nuputamisvõistlus leiab aset kahes etapis. I etapi ülesanded hõlmavad 80% ulatuses neid lavastusi, mille autor (või seesama näidend) kuulub keskkooli õppeprogrammi. Need oleksid: A. H. Tammsaare—A. Särevi «Vargamäe», A. Undla-Põldmäe «Viru laulik ja Koidula», A. Kitzbergi «Tuulte pöörises», M. Nurme ja R. Trassi kompositsioon muinascestlaste uskumustest ja kommetest «Kui on õnne, siis elame» ja eriti A. Tšehhovi «Ivanov».

Olejäänud lahendused nõuavad eesti teatri üldprobleemide tundmist, fantaasiat ja orienteerumisvõimet.

II etappi mittejõudnuile määratakse ühine lohutusauhind. II etappi pääsnuil tuleb aga lahendada juba hoopis keerulisemaid ülesandeid. Nuputamisküsimustik sisaldab ainult 50% õppeprogrammis olevast teatritarkusest. 2 küsimustest peab silmas eesti teatrite repertuaari kolmel viimasel aastal (peamiselt jällegi programmis olevat) ja 25% puudutab eesti teatri silmapaistvamaid lavalnimesi või sündmusi, dramaturgiat või kultuuriluugu.

II etapi võistlusel on lubatud vilbida ka aineõpetajail. Selle etapi võistkondi premeerib teater hooaja abonementkaardi või mälestusesemega.

Tulemused kuulutatakse välja rahvusvahelisel teatripäeval, 27. märtsil.

Võistluse esimene etapp leiab aset Draamateatri väikeses saalis juba enne koolivaheaega, 5. märtsil kell 17. II etapi võistlus toimub sealsamas, kuid pärast koolivaheaega, 20. märtsil kell 17. Küsimustikus märgitud lavastusi mängitakse veebruaris, nende külastamist soodustab teater koolide ettetellimuste eelisjärjekorraga.

Meie telefonid: 433-78 (administraatorid), 420-65 (kirjandusala juhataja).

Sotsialismimaade kirjanike liitude juhtivate tegelaste kohtumine

26. jaanuaril algas Moskvas NSVL Kirjanike Liidus sotsialistlike maade kirjanike liitude juhtivate tegelaste VIII kohtumine.

Kohtumisest võtavad osa Bulgaaria, Jugoslaavia, Kuuba, Mongoolia, Nõukogude Liidu, Poola, Rumeenia, Saksa DV, Tšehhoslovakkia, Ungari ja Vietnami DV kirjanikud.

(TASS)

ÕNNITLEME!

Lastekirjanik Herta Laipaik on sündinud 29. jaanuaril 1921. aastal Hummulis Valgamaal talupoja perekonnas, õppinud Tartu ülikoolis arstiteadust. Mõnd aega töötas ta Siberimaal. Rikkalikud muljed kaugest Siberist ajendasid H. Laipaika kirjutama köitvaid jutustusi noortele.

1958. a. ilmus temalt iseseisva raamatuna pikem jutustus „Hõbetähega taigas", 1967. a. jutustuste kogumik „Üksik paat Jenisseil". Seikluslik süžee, olude hea tundmine, südamlik, tööriline meeleolu — need on iseloomulikud jooned kirjaniku loomingus.

Viimastel aastatel on juubilar pöördunud eesti ainestiku juurde. Ta on teinud südameasjaks kodukandi muistendite üleskirjutamise ja nende kirjanduslikku töötluse noorte jaoks. Teoksil on veel muudki.

Soovime jõudu edaspidiseks ja surume kätt!

Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu lastekirjanduse osakond

MIS ON • valmis, • teoksil, • kavas?

HANS LUIK andis hiljuti L. Koidula nim. Pärnu Draamateatrile üle V. Lavrentjevi näidendi „Perekonnapea" tõlke. Kirjastuse „Eesti Raamat" jaoks on tal praegu käsil muulu Lenini preemia saanud N. Tihhonovi jutuvalimiku „Kuus sammast" eestindus. Teoste üldnimetikus, mis Hans Luik on enam kui kahekümne aasta kestel vene ja inglise keelest eesti lugejatele vahendanud, kannab see järjekorranumbrit 120. Seejärel on tööplaanis Tšingiz Aitmatovi uue jutustuse „Valge laev" tõlge „„Loomingu" Raamatukogule". Teos ilmus 1970. aastal ajakirjas „Novõi Mir" ja kutsus esile elava vastukaja.

Viimastel aastatel on Hans Luik üha sagedamini hakanud katsetama ka puhtkirjanduslikku loominguga. Selle aasta algus tõi talle suure tunnustuse: näidend „Homsed tähed" tuli üleliidulisel võistlusel teisele kohale, samuti auhinnati „Homseid tähti" „Ugalas" Heino Torga lavastuses. Mullu avaldati näidend üleliidulises ajakirjas „Teatr", tänavu peaks see ilmuma ka „Eesti Raamatu" väljaandes.

Aastavahetusel valmis H. Luigel uue lavateose käsikiri „Striptiis eriravilas". Vallatuvõitu pealkirjast hoolimata on juttu tõsistest probleemidest — noortest, kellel nende iseloomu või õigemini iseloomutuse tõttu on raske leida kohta elus. Autor tahab selles rõhutada mõtet, et mida kaugemale jõuab ühiskond oma arengus, mida rohkem ta isiksuse arendamiseks võimalusi pakub, seda olulisemaks muutuvad iga inimese omapoolne panus, tema iseseisvus ja eneselahsvatus. Kas ei kohta tänapäeval veel liiga tihti neid, kes nurjumiste ja iseenda eksimuste korral süüdistavad keskkonda, vanemaid, kooli, sõpru ning kõiksuguseid mõjutusi väljastpoolt — justkui ei peaks inimesel endal enam selgroogu olemagi.

Ka tänavu plaanitseb Hans Luik ühtlavalugu, sedapuhku komöödiažanris.

«EESTI RAAMAT» alanud aastal

„Eesti Raamat" sai mullu kolmekümneaastaseks. Nii ei alanud kirjastusele 1. jaanuaril mitte ainult uus aasta, vaid ka tegutsemise uus aastakümme. Seetõttu alustasingi oma juttu peatoimetaja Aksel Tammega käesoleval aastal kirjastuse vahendusel lugejateni jõudvatest raamatutest ja probleemidest, mis nende väljaandmisele on eelnenud või nendega kaasnevad, sellest raamatukesest, mis ilmus kirjastuse enda juubeliks. Brošüür kannab pealkirja „Kirjastus „Eesti Raamat"" ja siin antakse ulatuslik pilt kirjastuse möödunud kolmekümnest aastast. On üles loetud kogutud ja valitud teosed, kõik sarjad, on bulk raamatute pealkirju ja samal ajal ka rohkesti arve.

Missuguseid neist arvudest peate kõige kõnekamateks?

Eks see olene sellest, missugust kirjastuse juubeliraamatus avaldatud kümmekonnast tabelist hakkaksime analüüsima ja midapidi me neid tabelitulpasid uuriksime — kas ülevalt alla või vasemalt paremale. Aga olgu pisteliselt paar arvu. Oleme 1970. aastaks välja andnud 3248 nimetust ilukirjandust (koos lastekirjandusega). Laste- ja noorsookirjanduse kogutiraaž jõudis samaks ajaks 25 631 000 eksemplarini. On ilmunud 48 köidet „Suuri sõnameistreid" ja 68 köidet „XX sajandi raamatut".

Missuguseks kujunesid kokkuvõtted kirjastuse möödunudaastasest tööst?

Möödunud kirjastusaasta oli meile keerukas, aga lõppkokkuvõttes siiski küllalt viljakas ja meeldiv. Aasta esimese poole kartused paberivõimaluste pärast hajusid suveks ja trükikodadelt saime vähemalt lihtsa, elementaarse trükiteostusega raamatud kiiresti kätte. Aasta teisel poolel kippusime trükikodade tempole jalgu jääma. Mahunäitajate poolest kujunes mullune aasta meile lõppenud viisaastaku parimaks.

Aga selles punktis, mida võiksime nimetada sisulisteks näitajateks?

Lõpetasime pika töötsükli, mis oli seotud suurte juubelisündmustega — alates Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäevast ja lõpetades Nõukogude Eesti 30. aastapäevaga. Sel puhul ilmus rohkesti ühiskondliku mõttevaramu jaoks olulisi teoseid, mis sisaldasid uusi fakte ja uut analüüsi meie lähemast minevikust ja tänasest päevast. Tõlkijate-toimetajate ja trükitööliste suureks saavutuseks oli V. I. Lenini Teoste neljanda väljaande lõpuleviimine 45. köitega. Sõjapäevade meenutuseks ilmus 8 luuleraamatut ühise pealkirjaga „Poeedilt sõjaveteranile".

Aasta tagasi mõtlesite ennast praegusesse ja püüdsite anda juba siis linnulennulise hinnangu 1970. aasta algupärasele kirjandusele. Kas tahaksite nüüd selles teha korrektiive?

Paistab, et žanrite üldhinnangus peab aasta tagasi tehtud kirjanduskriitiline tööhüpotees paika. Eesti romaan oli 1970. aastal tõepoolest erutavam kui 1969. aastal, sellele järeldusele jõudis näiteks ka Villem Gross ühes hiljutises sõnavõtus, öeldes: „Nii head romaanilõikust ei anta meile igal aastal." Arvan, et peab paika ka oletus luule kohta, mis minu arvates „ei olnud nii mitmesuunaline ega nii tõotav." Et mitte iseennast iseendaga kinnitada, kutsuksin toetajateks kas või mõned uusaastaintervjuud (Vladimir Beckman) või Endel Nirgi esinemise televisiooniajakirja „Kirjandus" esimeses numbris. Lubatud arvudki olid peaaegu täpsed: ilmus tõepoolest 11 luuletuskogu ja 6 lühiproosaraamatut, ainult üks romaan jäi puudu. Teostele antud lühihinnangute pihta- või möödalöömiste ümber pole vist mõtet pikemalt arutada. Inimesed, kelle ettekujutuses kirjastus on vaid ebaisikustatud trükkitoimetamiskontor, panid neid aasta tagasi avaldatud etteotsustusi küll pahaks; mis parata, katsume end seekord pidurdada. Paha ja piinlik on mitmesugustel põhjustel ilmumata jäänud raamatute pärast. Nendest tuleb juttu hiljem, põhjustest ka.

Vaatme nüüd ettepoole ja räägime alanud aasta konkreetsetest pealkirjadest ja arvudest, eelkõige algupäranditest.

Kõigepealt nendest raamatutest, mis on trükikojas. Varsti hakkame ootama Mats Traadi romaani „Tants aurukatla ümber", mille avaldamine „Loomingus" on juba ka hoogsa ning soodsa retsenseerimise tekitanud, ja Eno Raua romaani „Puujumal". Lähemal ajal on ilmumisel Kristjan Aunre sõjaromaan „Võit ja kaotus", mille kunstiline ebaprofessionaalsus muutub hetketi ootamatult ilustamata elutõeks. Lühiproosast järgnevad veendunud ja terav-asjalikule mõtlejale Paul Kuusbergile (kogu „Naeratus") filosofeeriv-meelisklev Silvia Rannamaa („Kui lapsed mõtlema hakkavad") ja olustikutundlik Aime Maripuu („Majas rappuvad seinad"). Luulest oleme kõigepealt võlgu Ain Kaalepi „Klaasmaastikud" ja Arvi Siia „Purunenud poeemi", trükkimisel on ka Minni Nurme „Sookailudes on loitsud", Viivi Luige „Ole kus oled", Mats Traadi „Etüüdid läiteks" ja Eha Lättemäe „Pääsuke päevalind". Järjekordseteks, juba trükikojas olevateks valikkogudeks on Feliks Kotta „Valitud värsse" ja Jaan Krossi „Aja kolmpii". Draamakohtumisi on eeloleval aastal mullusest märksa rohkem, ilmuvad Ralf Parve „Pimedus tähendab ööd", Hans Luige „Homsed tähed" ja Ardi Liivese „Madalrõhkkond". Loetud on ka mahuka draama-antoloogia poognad — see on A. Järve ja A. Nagelmaa koostatud eesti näitekirjanduse valik „Säärasest mulgist" „Leani". Selle väljaandmise otstarbekuses oli kahtlejaid. Tõepoolest, esialgu oli raamat mõeldud „Vanemuise" 100. juubeliks, juubelihõng tekitas nagu dekoratiivsustunde, aga arvan, et need 12 eesti draamaparemikku kuuluvat teost nii kokkupanduna on siiski väga meeldiv raamat — mitte ainult koolipoisile, kellelt nende tundmist nõuab programm.

Egon Ranneti näidenditega ja Juhan Smuuli valimikega märgime autorite juubeleid.

Veel ühest koondraamatust, Friedebert Tuglase „Kogutud novellidest". Ka nende kahe köite poognad on loetud. See on mitmeti tähendusrikas väljaanne. F. Tuglase novellistiteed võime nüüd jälgida ajalises järgnevuses, võime jälgida kirjaniku ideede kujunemist, kinnismotiive, kujundusvahendite muutumist. Kümme novelli ilmuvad nõukogude ajal esmakordselt. Nendeski on niihästi noort Tuglast assotsiatsioonidetulva ja tungleva tundmuslikkusega kui ka küpse mõtleja ränkrasket vastutustunnet maailma pärast. Tähendusrikas on „Kogutud novellide" ilmumine aastal 1971 — alles me lugesime novelliauhinna žürii moodustamisest, auhinna idee ja põhjendamine on teatavasti Friedebert Tuglaselt. Olgu need raamatud siis eeskujuks.

Kas ei ole loetelu ammendav või kujuneb seekordne romaaniaasta tõesti vaesemaks kui lõppenud?

Jah, praegu on küll nii, et oleme selle aasta suhtes rohkem lootuste ja ootuste kui olemasolevate käsikirjadega. Kui töö kirjaniku ja toimetaja vahel laabub, võiks ehk varsti asja saada ka Raimond Kaugveri romaanist „Jumalat ei ole kodus". Viinaravil kirjanik (teose peategelane) annab võimalusi mõtisklusteks ühiskondlikel, perekonna- ja loomisainelistel teemadel. Biograafiliseks romaaniks võiks nimetada H. Siimiskeri „Jaan Sauli". H. Siimisker jälgib Jaan Sauli päevi avameelse, mõistva ja nõudliku sõbrapilguga, kasutab rohkesti Jaan Sauli enese kirjapanekuid, kirjeldab suure kirjandusliku intensiivsusega seda nii pingeliselt elatud elu. Toimetaja arvamused on käes Teet Kaldal, kelle romaanist „Heliseb-kõliseb . . ." ka ilmselt asja saab. Mõned i punktid on panna veel Heino Kiige romaani „Arve Jomm" toimetamisel, siis läheb seegi trükikotta. Edasi aga algab „must kast", kui füüsikute terminite juurde minna. 1971. aasta romaanipildi kaalukus oleneb sellest, kui edukalt suudavad lõpetada oma töö, kui varsti ära tuua kirjastusse käsikirjad Aimee Beekman („Keeluala"), Lilli Promet („Primavera"), Egon Rannet (kaheköiteline „Südamevalu"), Mart Raud („Elulõng") ja Juhan Smuul („Mõrv Rannu teemajas").

Aga lühiproosa?

Siin nimetaksin kõigepealt käisikirja, mis seisab romaani ja lühiproosa piiril, nimelt Paul Kuusbergi „Vabaduse puiesteed". Seda on kvalifitseeritud ka romaaniks novellides. Paljud osanovellid on lugejaile tuttavad perioodikast. Erinevates tööjärkudes on Mati Undi, Osvald Toominga, Arvo Valtoni, Vaino Vahingu, Jüri Tuuliku ja mõne teise kogumikud.

Ega lühiproosagi tõota väga paljut. Vahest suudab seda seekord teha luule?

Eelmärkuseks niipalju, et süüdistusi luuleinflatsioonis võtab kirjastus suuresti oma aadressil. Ju see on ka vähene toimetajanõudlikkus. Nähtavasti oleme teinud liiga palju mööndusi (kui mõte inflatsioonist õige on) poeedi loomingulise biograafia riivamatuse teema, paljude erinevate lillede õitsemise, võib-olla ka lihtsalt „saaks ikka sel aastal rohkem luuletuskogusid kui eelmisel"-mentaliteedi arvel. „Sõnad sõelaga sülessa" — nii pealkirjastab oma ilmuva kriitikakogu Heino Puhvel. Ju peab meie sõel tihedam olema.

Mis siis kirjastuselt trükikodade jaoks valmis saamas on, autoritest rääkimata, nagu vist ütleks S. Melder? Kõigepealt Valmar Adamsi valikkogu, mille puhul osutus õige töö- ja ajarohkeks vastava kunstilise kujundamise laadi leidmine. Helvi Jürissoni „Rohelised leed". Nikolai Baturini „Väljadelt ja väljakutelt". Aru peame veel Lehte Hainsalu luuletuskogu „Siinpool Toone voolamist" ümber, aga ka sellest peaks saama 1971. aasta raamat. Samuti Betti Alveri uuest kogust „Eluhelbed" ja Vladimir Beekmani uuest kogust „Rüsinatund". Oma avaldatud laulud on valikkoguks seadnud Paul Haavaoks, Johannes Semperi avaldamata lauludest on erutava kogu koostanud Paul Rummo.

Ka alanud aasta on paljude ühtaegu sisulise töö ja juubelipidulike sündmuste aasta — ees seisavad vabariigi parteikongress, NLKP XXIV kongress, kirjanike kongressid Tallinnas ja Moskvas. On meiegi majas olnud arvamist, et niisugustel puhkudel pole satiir nagu kohane. Et teoga vastupidist tõendada, anname 1971. aastal välja Harald Suislepa kirjandusliku sihiasetusega „Tuulest, luulest ja tuuleluulest", Kalju Kangru eetikasuunas kirjapandud epigrammid ja Uno Lahe laia ühiskondliku probleemiasetusega „Mu kallis koduvillane provints", proosakeeles Leo Kerge „Kivipulli".

Toimetamistöös, kaalumisel, vaidlemisel, siseretsenseerimisel, otsustamisel on Toomas Liivi, Jüri U., Aira Kaalu, Rudolf Rimmeli ja mitmete teiste luuletuskogude käsikirjad.

Siinkohal ehk veel sellest, et ehkki meie algupärane ilukirjanduslik toodang pole kuigi mahukas, ei saa kirjastus oma rolliga rahul olla — stimuleerimise, ideede süstimise, isegi vaid täpse, kiire reageerimise, kõige olulise aegavõtmata edasitoimetamise asemel jääme kirjanikulegi jalgu, laseme tal enda taga oodata. Tööpäeva rõhk kaldub liiga sageli kirjastuslikule „pealisehitusele", eemale põhialusest — käsikirjast. Üsna hiljuti tegime siin esimesed tagasihoidlikud organisatsioonilised sammud, mille eesmärgiks on kiirendada käsikirjade teed meie majas. Nähtavasti tuleb veel üht-teist ette võtta. Muidu pidurdame eesti nõukogude kirjanduse liikumist.

Tähelepanu on äratanud eesti kirjandusklassika järjekordsete uustrükkide rohkus viimasel ajal.

Siin on koos põhjus ja juhus. Põhjus on see, et mingi kuldvalik eesti klassikast peaks kirjastuse arvates pidevalt müügil olema. Meie silmapaistvate klassikaraamatute puudumist müügiletilt on kirjastusele alatasa ette heidetud, pinge trükikodades ja algupärandite rohkus sundisid aga näiteks veel 1968. aasta alguses deklareerima, et me seisame paratamatuse ees olla küllalt tõrjuvad kordustrükkide ja kirjandusklassika suhtes. Juhuseks oli aga möödunud aasta keskpaiga kirjastussituatsioon, millest juba oli juttu. Nii kavandasimegi „odava klassikasarja", nagu me seda oma majas kutsume. Selles on kokku 13 raamatut, tulemas veel Bornhöhe „Tasuja" ja „Villu võitlused", Juhan Liivi proosa. Kitzbergi „Külajutud", Eessaare Aadu proosa. Mõned raamatud paneme ilmselt veel juurde. Mõistame muidugi, et see pole sügavkünd meie klassikas, et peab järgnema klassika publitseerimise teaduslik kontsenter.

Kui on tegemist sarjaga, miks siis need raamatud on antud välja nii erinevas kuues?

Kunstiline kujundus on ühesugune, aga polügraafiline teostus küll jah erinev. Ühel pool elegantne läikiva kilega kaetud raamat, teisel pool hall, tuim, õhukesest kattepaberist läbi paistvate liimilaikudega raamat. Aga üsna mitmed neist oleksid muidu tulemata jäänud. Loomulikult ei või nüsugustes trükikodadele ja iseendale järeleandmistes liiga kaugele minna. See võib kujuneda ohtlikuks meie raamatu heale välisilmele, mida kunagi pidasime silmapaistvaks, siis traditsiooniliselt heaks, aga millega me nüüd enam näitustel pole välja paistnud. Asi pole ainult näitustes — kõik tahame koju ilusat raamatut. Nähtavasti pole me leidnud veel päris optimaalseid kunstilis-polügraafilisi lahendusi raamatutele, mida trükitakse „Punase Tähe" kiiretempolises raamaturotos ning köidetakse automaatliinil ja „Oktoobri" uutes ofsettmasinates.

Missuguseks kujuneb aasta lõpuks eesti kirjanike valitud ja kogutud teoste seis?

Trükikojas on Johannes Semperi teoste VIII köide, tema „Mõtterännakute" teine osa. Selle käsikirja koostas ja redigeeris veel Johannes Semper ise. Raamatu kirjanduskriitiline ainestik ulatub 1930. aasta Verhaereni-käsitlusest nõukogude kirjanduse aktuaalsetele probleemidele pühendatud sadade lehekülgedeni. Meie plaani on taas lülitatud August Jakobsoni „Vaestepatuste alevi" mõlemad köited. H. Puhvelilt, koostajalt, on käes A. H. Tammsaare publitsistikavalimiku käsikiri, millest 1971. aastal saab kirjaniku teoste viimane köide.

1970. aastal, kahe meie kirjanduse suurkuju lahkumisel, moodustati nende pärandi publitseerimiseks vastavad komisjonid. See on põhimõtteliselt oluline esimene samm eesti kirjanike teostesarjade avaldamise korrapärastamiseks. J. Semperi pärandi komisjon on teinud juba ulatuslikku tööd, mida üksikasjalikult refereeritakse „Keele ja Kirjanduse" jaanuarinumbris. Oma sõna Rudolf Sirge loomingu väljaandmisel, mille üldkavast ja üksikasjadest küll veel Sirge endagagi korduvalt juttu oli, ütleb R. Sirge pärandi komisjon.

Siit tuleb muidugi teha samm edasi. Lähematel aastatel asub Kirjastuskomitee koos asjaomaste asutustega läbi töötama meie kirjandusklassika teaduslikult korrektse avaldamise uusi organisatsioonilisi aluseid. Senisel heategevuslikul meetodil ja aitäh eest töötavate kolleegiumidega ei ole tekstoloogilist tööd enam võimalik teha, tegemist on uurimise, teadusega.

Küllap kuulub see juba perspektiivplaani juurde. Sirvime ka tuleva aasta tõlkeilukirjanduse plaani.

Kui vaadata siingi tagasi, siis on kirjastuse arvates vähemalt kahe raamatu näol tegemist saavutustega, mis jäävad meie kultuurilukku: eeposteriidile saame nüüd asetada ka „Vanema Edda" (Rein Sepa tõlkes), soome-ugri kongressiks ilmus Jaan Krossi tõlkes ungari kirjanduse suurraamat „Inimese tragöödia". Lõppes „XX sajandi raamatu" viimane valik. Saavutuste poolele tuleks panna ka Uno Lahe uus tõlge V. Majakovski poeemist „Vladimir Iljitš Lenin". Lukianose paladega alustas ilmumist uus sari „Klassikalised lood". Tulusaks raamatuks niihästi praktilise töö kui ka üldiste kultuurimõtiskluste tarbeks on mullu ilmunud bibliograafiline nimestik „Nõukogude Eesti tõlkekirjandus 1940—1968" (koostaja L. Püss).

1971. aasta kõige mahukamaks tõlkeraamatuks saab A. Herzeni „Minevik ja mõtted" kahes köites. Kirjandusajaloo ja pult ajaloo sõprade hulgas leiab kindlasti sooja vastuvõttu möödunudaastase kirjandusliku aastapreemia laureaadi S. Issakovi kogumik „Postitõllaga läbi Eestimaa", mis sisaldab ligi 40 vene kirjaniku Eesti-ainelisi proosapalu ja reisikirju, alates XVIII sajandi lõpust kuni meie sajandi alguseni. Vene kaasaegsest kirjandusest on tõlkeraamatutega esindatud M. Aleksejev, J. Bondarev, V. Katajev, N. Tihhonov, B. Okudžava. Ühte köitesse koondame I. Merase kolm romaani, neist ühe („Viik kestab silmapilgu") kordustrükina pärast „„Loomingu" Raamatukogu". O. Vacietis avab oma väikese poeesiaraamatuga „Nõukogude luule" sarja. Samasse sarja kuulub valimik aserbaidžaanlase R. Rza luulet. Lesja Ukrainka juubeliks tuleb kaks raamatut: mahukas luule- ja draamakogu „Aoeelsed tuled", mille on koostanud ukrainlasest Eesti-sõber O. Zavgorodni, ja väike iluväljaanne luulet. Dostojevski juubelit tähistavad „Valged ööd". August Sanga tõlgitud, juba ilmunud mahukale Nekrassovi kogule lisandub ka iluväljaanne, poeem „Rüütel tunniks".

1971. aastal peaks valmis saama rooma kirjanduse antoloogia. Ilmub ka järjekordne köide A. France'i Erutavaks raamatuks tohiks saada valik E. Albee näidendeid, mis võivad küll riivata puritaanlasi, aga samal ajal viivad meid jõhkra ilustamatusega Ameerika tänapäeva.

Üsna pea algab sarja „Maailm ja mõnda" uue valiku ettetellimine. Kolme aasta jooksul ilmub 15 raamatut, sealhulgas reisiklassikast A. Humboldti „Lõuna-Ameerika steppides", tänastest reisifanaatikutest F. Chichesteri autobiograafiline teos „Mere ja taeva üksilduses", filmi „Vabana sündinud" järgi populaarseks saanud J. Adamsoni lõvilugu, E. Kreemi pilguheit Antarktika uurimise ajalukku.

Kirjandusteaduse osa on plaanis nähtavasti tänavu väiksem kui mullu, FÜ-aastal?

Tõepoolest, enamik selle valdkonna teoseid oli mullu nii või teisiti ühendatud soome-ugri kongressiga. On meeldiv konstateerida, et vaatamata raskustele mõnegi käsikirja juures, ilmusid peale L. Koidula personaalbibliograafia kõik plaanitud teosed õigeks ajaks. Olgu siinkohal märgitud, et mõni aeg tagasi Tartus toimunud koosolekul panid arhiivispetsialistid ja entusiastid kahtluse alla, kas Koidula bibliograafia peabki ilmuma trükikoja kaudu, püsaks rotoprindi väljaandest. Bibliograafia poognad on nüüdseks juba kirjastusest läbi käinud, aga see kaasus paneb mõtlema, kuivõrd otstarbekad kitsalt erialased väljaanded meie vahendusel üldse on.

Aktuaalseid kirjandusprobleeme lahkavad 1971. aastal Heino Puhvel ja Nigol Andresen, eesti ajakirjanduse ajaloo probleeme Juhan Peegli koostatud uurimustekogu „Läbi kahe sajandi". „Eesti rahvalaulud" jõuavad kolmanda köiteni. Ilmumisaasta numbrit ei oska panna A. H. Tammsaare albumile, mis läheb varsti trükikotta, ja „Kirjanduse sirvilaudadele", mille koostamise küll Kirjanike Liit nüüd väga energiliselt kätte võttis.

Lisaks kirjandusteadusele ja -kriitikale on „Eesti Raamat" avaldanud teoseid ka teistelt kultuurialadelt.

Selles lõigus olgu nimetatud Gustav Ernesaksa emotsionaalsete puhangute ja asjalike analüüside kogu „Suu laulab, süda muretseb", Mari Möldre mälestusraamat Ruut Tarmost, Karl Leiehteri tõsiteaduslik „Kaasaja muusikast" ning kaks albumit laulupeost ja kaks rahvakunstiõhtust, mõlemast suur ja väike, samuti mitme autori koostatud maleraamat, millega loodame malekirjanduse ilmumise jälle pisut pidevamaks muuta.

Kas viimaste aastate intensiivsus lastekirjanduse väljaandmisel jätkub?

1970. aasta plaani täitsime peaaegu täielikult. Paarist raamatust, mis ilmumata jäid, on ehk olulisemad Ernest Seton-Thompsoni „Jutte loomadest" ja lastekirjanduse võistlusel kroonitud Oskar Kruusi publitsistikaraamat „Vahimees Põhjanaba teel". Aga needki tulevad varsti. Märkima peaks ka üsna mitme raamatu suurt tiraaži. Lastekirjanduse üldtiraaž oli mullu 2 010 000. Oma piiidlusi lastekirjanduse suundade, temaatika ja kvantumi osas oleme korduvalt deklareerinud. Praegu on lastekirjanduse plaanis 70 raamatut.

Päevakorda on jälle tulnud eesti kirjanduse väljaandmine võõrkeeltes. Missugune on siin „Eesti Raamatu" seisukoht?

Mulle tundub, et A. Hindi ja P. Rummo sõnavõttude (neile on vist mõeldud ka küsimuse esitamisel) põhivaimu teeniks kõige paremini see, kui suudaksime võimalikult rohketes maades äratada suuremat huvi meie kirjanduse vastu. Liikumine „hakkame ennast ise tõlkima paljudesse keeltesse" ei ole hoopiski nii tulemusrikas kui meie tõlkimine ja väljaandmine lugejates maades enestes, võõraid keeli oma emakeelena rääkivate tõlkijate poolt. Vastaval nõupidamisel Kirjastuskomitees tegin ettepaneku astuda mõni oluline samm suhete korrastamiseks meie tõlkijatega teistes liiduvabariikides ja välismaal. Nad tuleks arvele võtta, nende tegevust, nende tõlgitud raamatuid jälgida ja retsenseerida meilgi. Neid tuleb pidevalt varustada informatsiooniga eesti kirjanduse uute nähtuste kohta. Olgu siin võrdluseks leedulaste tähelepanelik suhtumine oma tõlkijatesse, näiteks kas või nende hiljutine tõlkeprobleeme arutanud Kirjanike Liidu juhatuse pleenum. Niisuguste abinõudega peaks algama küsimuse põhimõtteline ja põhiline lahendamine. Paar teost, mida me tõenäoliselt õige vigases võõrkeeles suudame välja anda, on siiski kodukäsitöö. Muidugi teeme võõrkeelseid raamatuid edaspidigi. Vähese tekstiga lasteraamatute puhul oleme saanud kooperereruda väliskirjastustega — nad on teksti kontrollinud; mõnel puhul äragi ladunud. Turismiraamatuid anname ju ka mitmes keeles. Ingliskeelne „Mäeküla piimamees" on samuti tegemisel, aga see ei ole Hindi—Rummo plaani kardinaalne lahendus.

Oeldu ei puuduta tõlkimist vene keelde. Kirjanduslehtidelt on näha, et siin oleme viimastel aastatel mahtu suurendanud. Proosa tõlkimiseks on vabariigis potentsiaalseid jõude, ka noori luuletõlkijaid hakkab nähtavasti tulema (Semenenko, Stein). 1971. a. anname välja P. Kuusbergi sõjaromaanid, M. Raua „Kirve ja kuu" ning A. Liivese näidendid. Asume ka venekeelset Smuuli tegema.

Oleme rääkinud kõige lähematest, alanud aastal ilmuvatest raamatutest. Missugused on kaugema tuleviku plaanid?

Viimase poole aasta jooksul on inimesed kirjastuses ja väljaspool intensiivselt töötanud uue viisaastaku kirjastamisprobleemide juures. Selle tulemusel on valminud mahukas perspektiivplaan, mis fikseerib meie töö põhisuundi ja esmajärjekorras hulga konkreetseid pealkirju.

Järgneva viie aasta jooksul peaksid jõudma lõpuni kõik praegu pooleliolevad teostesarjad. Ilmub enamik köiteid ka kahest uuest teostesarjast — Rudolf Sirgest (8 köites) ja Erni Krustenist (9 köites).

Tõlkesarjade uued üldideed esitasime samasuguses jutuajamises juba 1968. aasta alguses, nüüd, pärast paljusid põhimõttelisi kõnelusi, on sarjade programmid valmis.

Kõigepealt valikust „Varamu", mis peaks kujunema „Suurte sõnameistrite" ja „XX sajandi raamatu" õigusjärglaseks. Esimene valik koosneks 20 raamatust ja ilmuks alates 1972. aastast. Sellesse kuulub umbes saja aasta kirjandus, alates möödunud sajandi keskpaigast. Oleme lähtunud „valgetest laikudest" meie tõlkekirjanduses, aga ka raamatuostjate intensiivsest nõudmisest mõne teose järele, eriti kui on tegemist vananenud tõlkega. Esimesse valikusse kuuluksid esmatrükkidena E. Brontë „Vihurimäed", G. Flaubert'i „Tundekasvatus", H. Melville'i „Moby Dick", I. Turgenevi „Suits" ja „Uus maa", J. Conradi „Juhus", norralase J. Lie „Gilje pere" ja „Maisa Jons", itaallase I. Svevo „Zeno südametunnistus", Panass Mirnõi „Libu"; L. Leonovi „Varas", M. Prousti „Swanni armastus"; brasiilia kirjaniku J. Machado de Assisi „Dom Casmurro", F. Mauriaci „Thérèse Desqueyroux" ja „Öö lõpp", H. Hesse „Klaaspärlimäng" ja W. Faulkneri „Hälin ja raev"; kordustrükkidena, enamikus uues tõlkes, F. Dostojevski „Idiiot", M. Jókai „Kuldaväärt mees", H. Sienkiewiczi „Ristiriütlid", O. Wilde'i „Dorian Gray portree", A. Strindbergi „Punane tuba" ja üks F. E. Sillanpää romaan.

Fantastika ja seikluskirjanduse sõpradele, kelle rahuldamata huvidest on ajakirjanduses korduvalt juttu olnud, tuleb sari „Mirabilia". Kui nimi tundub kummaline, siis — lood on ju seda ka. Alustame pisut hiljem kui „Varamut", teoseid on sarja kavandatud 21. Mõned autorid: Agatha Christie, Simenon, P. Boulle, R. Bradbury, S. Lem, M. Saginjan, vennad Strugatskid.

„Nooruse ja maailma" venimine ei jätnud muidugi head muljet — noorte raamatusari ei tohi ilmuda seitse aastat, sest siis peaks viimaseid köiteid ostma sama lugeja juba üliõpilasena. Uus valik maailma noorsookirjanduse paremikust algab 1973. a. ja ilmub kiiremini.

Tahaksin siinkohal kirjastusrahva nimel tõsiselt tänada kõiki, kes uusi teoseid nimetades või juba plaani pandud raamatute valikut kritiseerides aitasid kaasa meie kaugema plaani kujundamisele, — Tartu kirjandusprofessoritest kuni seikluskirjanduse asjahuvilisteni.

Vestelnud Endel Mallene

1200 KAVANDI JÄRGI

Tallinna Kunstitoodete Kombinaat on saanud austava ülesande organiseerida esmakordselt Moskvas Eesti tarbekunstimeistrite toodete näitusmüük. See leiab aset aprillikuu keskpaiku Üleliidulise Kunstifondi uutes ruumides. Moskvasse on otsustatud saata 600 toodet, mis annavad ettekujutuse kombinaadi kõigi kuue ateljee tööst.

„Kombinaadi kunstnikel on käsil mitmete suurte tellimuste täitmine," ütles ETA korrespondendile kombinaadi peakunstnik M. Plees. „Loomisel on trikotaažitootmiskoondise „Marat" moesalongi, Tallinna ja Jõhvi restoranide ning muude ruumide ajakohane interjöör."

Kombinaadi tooted on väga nõutavad. Aasta jooksul valmistatakse neid enam kui 1200 kavandi järgi. Seoses kvalifitseeritud kaadri kasvuga on kombinaadil nüüd juba võimalik rakendada kunstnikke tarbekunstitoodete autoritiraaži valmistamiseks. Metallehistööde ateljees töötab terve kunstnike osakond. Perspektiivis on samasuguse osakonna loomine keraamikaateljees. (ETA.)

GENNADI GERODNIK

60-aastane

Missugusesse linna saadetakse tavaliselt tervitustelegrammid, kui keegi meie kirjanikest tähistab oma juubelit? Loomulikult Tallinna, harveminii Tartusse ja juba üliharva teistesse meie vabariigi linnadesse. Niisugune üliharv juhus leiab aset 2. veebruaril, mil saadame juubelitelegrammid Valka, kus elab ja töötab selle linna ainuke Eesti NSV Kirjanike Liidu liige, proosakirjanik ning matemaatikaõpetaja Gennadi Gerodnik.

Endise õpetaja ja keskkoolidirektori kirjanduslikku tegevuse alguseks loeme tema kahe jutustuse avaldamist almanahhis „Estonia" 1949. aastal. Umbes kaks aastakümmet hiljem võib aga kirjanik oma loomingulisse aruandesse märkida seitse raamatut. Tema teoseid on antud välja Tallinnas, Moskvas, Riias ja Leningradis. Neid on avaldanud ajakirjad „Neva", „Ogonjok", „Nauka i Religija", „Looming", „Noorus" ja teised. Tallinnas ilmus eesti keeles eri raamatuna tema suur ajaloolis-publitsistlik olukirjeldus „Mungaööü varjus", läti keelde on tõlgitud teos „Uute traditsioonide teedel".

G. Gerodnik pöörab oma teostes palju tähelepanu ateismi teemale. Selle teema käsitlemisel kasutab ta energilist satiirikusulge. Ta paljastab ja naerab välja kõiki neid, kes püüavad maailma seletada religioonidogmadest lähtudes — õigeusu pappidest, katoliku preestritest kurikuulsa budistini — „vend Vahindrani", kelle koloriitset kuju Eestis veel paljud mäletavad.

Ent kirjanikku ei iseloomusta mitte ainult ateism ja publitsistika. Suurest Isamaasõjast osavõtnu, tollane luuraja ning tölk G. Gerodnik kirjeldab elavalt ja tõetruult kodumaa kaitsjate argipäeva, nende mõtteid ja unistusi. Sõjajutustuste kõrval (märkigem siinkohal, et G. Gerodnik kuulus nendesse väeosadesse, kes vabastasid Eesti NSV hitlerlikest okupantidest) on kirjanik loonud mitmeid teoseid inimestest, kes on oma tööga ehitanud üles sotsialismi meie vabariigis. Kirjastuses „Eesti Raamat" on väljaandmisel kogumik tema uuemast ilukirjanduslikust proosast, praegu aga kirjutab juubilar raamatut nõukogude partisanide võitlusteest.

Soovime kirjanikule edu edaspidises töös, tugevat tervist ning head loomingulist rahutust.

Aleksei Sokolov

REPLIIK

Vana ja uus linn

Ajalehes „Sirp ja Vasar" 13. nov. 1970. a. avaldatud kirjutises „Ükski kivi ei tõuse tõstmata" väidetakse, nagu oleks linna peaarhitekt D. Bruns kooskõlastanud Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeeriumiga uue hoone ehitamise koha otse Pika Hermanni ette. Tõsi, ministeerium taotles üldiselt uue mitmekorruselise hoone ehitamise luba, kuid avaldus jäi rahuldamata. Lubati vaid Gagarini pst. 24 asuva maja osalist rekonstrueerimist koos kolmanda korruse pealehitamisega hoonele, mis külgneb säilitamisele kuuluva endise Tööliste Majaga. Sel eesmärgil koostatud eskiisid ei andnud soovitavat lahendust ei ökonoomselt ega ka kujunduslikult, mis antud asukohas osutus määravaks. Seda arvestades nõustuti 2. jaanuaril 1970 eelnimetatud ehituslikult ja arhitektuurselt väheväärtusliku maja lammutamise-rekonstrueerimisega. Püstitati ka nõue, et juurdeehitus ei ületaks olemasolevat ehitusjoont, moodustaks tagasiaste Gagarini pst. poolt ja liidaks seni vaba krundi osa haljasalaga.

Selle põhimõtte kohaselt koostati tehniline projekt, mis osutus vastuvõetavaks ja kinnitati 9. juulil 1970. a.

Arvestades asjaolu, et põhihoone on arvele võetud kui revolutsiooniajaloo mälestusmärk, pole selle kõrvaldamine tõenäoline. Järelikult oleks seoses üleminekuga uutele funktsioonidele alternatiiviks vaid ehitise vääristamine. Just seda taotleski ministeeriumi tellitud projekt, mida nii enne kui ka pärast kinnitamist korduvalt korrigeeriti ja muudeti vastavalt linnaehituslikku nõukogu soovitustele.

Lõplik lahendus säilitab hoone põhilise, väärtuslikuma osa kompositsiooni südamikuna, kuid kujundab selle ümber vabalt seisvaks pargihooneks, mille kõik fassaadid oleksid võrdselt rahuldavad. Peale selle on ministeerium otsustanud kaasa aidata haljasvööndi rekonstrueerimisele antud lõigus.

Vabariikliku Restaureerimisvalitsuse eksperdi eitav seisukoht on mõistetav, kui võtta eesmärgiks vaid bastionide vööndi rekonstrueerimine. Vastukaaluks võiks olla Tallinna Linna Arhitektuurimälestiste Kaitse Inspektsiooni mõnevõrra realistlikum seisukoht: suhtuda haljasvööndis paiknevate hoonete lammutamisse diferentseeritult ning kasutada säilitatavate ehitiste rekonstrueerimist kui vahendit väheväärtuslike hoonete kõrvaldamiseks ja haljasvööndi kordaseadmiseks.

Säilitatav hoone ei ole arhitektuuriajaloolise väärtusega, kuuludes eklektilise pseudorenessansi stiili. Ometi on ta selle perioodi häid näidiseid, mistõttu lammutamise tõenäosus tulevikus võib veelgi kahaneda, arvestades arhitektuuriväärtuste hindamisel süvenevat tendentsi, mis tunnustab eri ajastute arhitektuuri kaasmõju võimalikkust.

Rekonstrueerimise tulemusena kaob praegune plankaed koos kõrvalhoonetega, suureneb tunduvalt tiigiäärse pargi pindala, mis korrastatakse ja haljastatakse.

Rekonstrueeritav hoone on kõigi nelja fassaadi poolest ja Toompealt vaadatuna korralikult kujundatud ega varja vaadet vanalinnale.

Seda arvestades on Gagarini puiestee ääres ja pargis asuvate väheväärtuslike ehitiste lammutamine, pargi laiendamine ja rekonstrueerimine õigustatud. Sellekohane kavand koos Gagarini pst. 24 asuva hoone rekonstrueerimisprojektiga on esitatud.

F. Nõmmsalu,
Eesti NSV metsamajanduse ja looduskaitse ministri esimene asetäitja

Tšehhovi «Ivanov» jõuab lavale

4. veebruaril esietendub TRA Draamateatris Tšehhovi „Ivanov"; kirjaniku esiknäidend, mis tuli lavale kohe pärast kirjutamist (1887. aastal) ja võeti vastu ovatsioonikära ning ägedate vaidlustega. Aeg on toonud küll suurema tunnustuse Tšehhovi hilisematele näidenditele; kuid pole kustutanud vaidlusi „Ivanovi" ümber. Möödunud sajandi 80. aastate lõpul süüdistasid ühed näidendit selles, et ta levitab kaasaegse elu kohta küünilist valet, laimab vene intelligentsi, on arutult eluvõõras; teised kiitsid selle eest, et temast õhkub värskust ja ajastu meeleolusid. Minevikuvaidlustest on mõndagi ajalukku taandunud, kuid küsimus sellest, kes on näidendi pea- ja nimitegelane Ivanov, on huvipakkuvaks ja vaidlusaluseks jäänud tänini. Juurdunud tava liigitada draamakangelasi positiivseteks ja negatiivseteks, suurteks inimesteks ja närukaelteks on mõttevahetusi aina teravdanud. Vulgaarsotsioloogiline käsitlus „Ivanovist" kui ebavajalikust, isegi kahjulikust näidendist; mis oleks oma pessimismiga tänapäevale nagu täiesti võõras, levis pikka aega.

Rahvusvaheliselt tunnustatud Tšehhovi tõlgendaja professor Maria Knebel murdis aastaid kestnud vaikimisjää „Ivanovi" ümber 1954. a. lavastusega Moskva Puškini-nimelises Draamateatris. Mängu oli suur; kriitikud aplodeerisid; kuid mõnigi neist lähenes teosele taas inimese ja kunsti hindamise sirgharjumustega relvastatult. Nende lihtsakoeliste harjumustega, millele just Maria Knebeli tõlgendusviis nii võõras on.

Draamateatri lavastus on Maria Knebeli teine kohtumine „Ivanoviga" ja esimene lähem tutvus eesti näitlejatega. Põgusatest jutukatkenditest; eriti aga proovide tähelepanelikult kuulatavast vastastikuse mõistmise atmosfäärist võib välja lugeda koostöö meeldivust.

Lavastuse kontseptsioonis ei ole 1954. a. Moskva lavastusega võrreldes midagi muutunud. Vastupidi; uus lavastus; milles tänu uute näitlejaisiksuste juuresolekule on näidendi tegelaste karakterijooned loomulikult mõnevõrra teisenenud, toetab kõiges olulises Maria Knebeli eelmist „Ivanovi".

Võtmestseeniks on Ivanovi (Ants Eskola) vaidlus Lvoviga (Mati Klooren); noore inimesega; kes fanaatiliselt usub oma tõe ainuvõimalikkusse ja kelle kõigutamatuks sooviks on vormida olukordi ja inimesi selle tõe järgi.

Tuleb kindlasti nõustuda Maria Knebeliga selles, et „Ivanov" on neid näidendeid ja Ivanov neid traagilisi kangelasi; kelle järkjärguline mõistatamine ja sügavam mõistmine tähendab näitlejale — aga miks mitte ka publikule? — head kooli vabanemiseks liiga agarast tahtest süüdistada või õigustada, inimeses tingimata positiivset või negatiivset tüüpi näha.

Lilian Vellerand

KEELEVEERUD

Lugeja sirvib raamatut

Ants Pärna kiidab «Eesti Raamatu» kirjastusel hiljuti ilmunud Viljo Anslani raamatut «Lugusid meremehe märkmikust», kuid arvustab selles leiduvaid vigaseid termineid ja muid viltulaskmisi. Näiteks špangout peab olema kaar, kuna aga spigaadid, transportiidid, šlangid ja žurnaal on hoopis piigardid, mallid, voolikud ja logiraamat. Õiged ei ole ka valliin ja sesaalköis pro plaguliin, sisaltross. Kirja autor jätkab: «Üks vana meremees, kellega sel teemal juttu oli, ütles, et naine paneb pesu kuivama nöörile, maamees tõmbab heinakoorma köiega kinni, laevas on aga ainult trossid, liinid ja otsad . . . Ka sõnade parras ja poort kasutamisel oleks tarvis kindlat korda. Tihti tarvitatakse teist esimese tähenduses, ilmselt vene keele mõjul. Kuuenda loo pealkirjaks on pandud «Kurss Nord ten Nord-Nord-West». Sellenimelist rumbi ei ole seni kusagil kohatud. Põhjast läänesuunas on esimene «Nord ten West», mitte aga «Nord ten Nord-Nord-West».»

A. Pärna leiab, et on tarvis merenduse oskussõnastikku. «Meie nüüdisaegsed meremehed ei tea sageli ühe või teise asja või mõiste eestikeelset nimetust. Eesti Riiklikus Meremuuseumis on hakatud koguma merealast terminoloogiat. Vaevalt aga suudab muuseum ilma keeleteadlaste abita midagi olulist kiires korras ära teha.»

Osutanud ka mõnede kohanimede väärale kujule kõnesolevas raamatus — Soti saared pro Shetlandi saared, Färsaared proÄäri saared, lusteks, anda palju tõhusamat õigekeelsuslikku ja kirjanduslikkugi abi (toimetaja H. Aasalo), samuti tuge merendusterminoloogias asjatundliku retsensendi poolt.

A. Pärna seisukoht, et me vajame merenduse oskussõnaraamatut, on täiesti õige. Selle puudumine annab end juba valusasti tunda kogu meie trükisõnas, ilukirjandus kaasa arvatud. Kuuldavasti on Kalatööstusliku Merekooli õppejõud K. Olev koostanud inglise-eesti-vene merenduse oskussõnastiku ja selle kirjastusse ära andnud. Mis puutub aga Eesti laevade nimedesse üleliidulises mereregistris ja siit edasi rahvusvahelises laevasõidus, siis on need vene keele vahendusel merenduses tavakohasesse inglise keelde translitereeritud.

Aivo Kaidjas on leidnud «Eesti Raamatu» väljaandel ilmunud «Kalendris 1971» mõningaid vigu. Nii figureerivad ülevaates «Tähtpäevi 1971. aastal» Tadeusz Kościuszko pro Kościuszko (12. II) ja Lepo Miku pro Mikko (7. XII). Ta ei ole nõus sellega, et pole toodud vene ja nõukogude tegelaste eesnimesid, vaid ees- ja isanime algustähed. «I. G. Ehrenburg — mida peab lugeja selle mõttetu G-ga peale hakkama? Kui aga leidubki kalendripruukija, kellel on huvi isanimede vastu, siis ei anna kalender ometi vastust! Samal ajal võivad paljud lugejad mitte teada ühe või teise isiku eesnime ja paljast initsiaalist on neile vähe. Lõpuks variseb kokku ka süsteem: 16. VI on ikkagi mainitud doni (p. o. Doni) kasakat Stepan Razinit, nii nagu see õige, mitte aga S. T. (Stepan Timofejevitš) Razinit.»

Pudemeid keelevakast

Ikka veel ei kanna me hoolt õigehäälduse eest.

15. augustil m. a. kuulsime ringhäälingu päevauudistes kutseliselt teadustajalt: «Professor Aariste tervitas kongréssile saabunud delegaate Maari ANSV-st.» Seesugune asi teeb meele kurvaks. Aga kiita ei saa ka väliskommentaatorit, kes Monako vürsti Rainier' nime hääldab kümmekond korda rainjöör pro renjee (TV 18. 5. 70) või linnanime Montreal ütleb välja montreaal pro montrlool (TV 12. 5. 70). Muide, kui siin oleks taotletud prantsuse hääldust, mis on Kanada (hääldub eesti keeles kanada, mitte kanaada!) kakskeelsust arvestades kah mõeldav, tulnuks ikkagi öelda pisut teisiti, nimelt monreaal.

Ühele esikohtadest valehäälduvõist. lusel tuleks kindlasti too Vikerkaja kesköö programmi uudistemees, kes 18. 6. 70 hääldas endise USA osariigikuberneri Wallace'i (nn. kompromisshäälduses uolles) nime aina valloos ja valloos.

*

Vene keeles on аэропорт ja лодочная станция, s. o. lennusadam ja paadijaam, meil aga otse vastupidi: lennujaam ja paadisadam.

Seda teavad vist küll kõik tõlkijad, kuid mõned keelekäänajad (sm. kielenkääntäjä = tõlkija) ei tea, et vähemalt eesti tekstis ei saa tsirkus anda kontserte, vaid etendusi, et lugejad ei saa moodustada auditooriumi, mis on hoopis kuulajaskond, ja et 24 aastat tagasi toimunud sündmuse puhul ei saa rääkida juubelist, vaid ainult aastapäevast.

*

Mis veel tõlkeasjadesse puutub, siis ühe mullu ilmunud, vene keelest eestindatud raamatu eessõnas öeldakse:

«Kõik, mis see raamatuke jutustab, pole väljamõeldud lugu.» Nii et kõik pole välja mõeldud, aga osa on... Jah, vene originaalis võis küll seista «Все... не вымышленная история», kuid eesti eituse konstruktsioon on teistsugune. Seega tulnuks kirjutada originaali mõttele ja vaimule vastavalt: «Mitte midagi selles raamatukeses pole välja mõeldud.»

Eeltoodu polegi nii laiduväärne, kui heidame pilgu «Valguse» kirjastusel 1969. a. ilmunud K. Bachmanni raamatule «Vene keele õigehäälduse reeglid ja harjutusi» (toimetaja R. Kress). Selles muidu asjalikus ja tarvilikus teoses on eesti keelt tõlgetes pahasti koheldud. Näiteks teksti viimasele lehekülje paigutatud eestikeelses krokodillijutus on käest ära lauseehitus, sõnajärjestus, interpunktsioon, tõlkevastestik jm. Olgu toodud selle viimase lehekülje viimane lause: «Tanganjika hõimujuht jutustas, et kuu aja jooksul krokodillid sõid ära viis naist, sel ajal kui nad (krokodillid?) võtsid vett.» Teeme mõned parandused: «Tanganjika hõimujuht (võib-olla värvikam oleks suguharupealik) jutustas, et kuu ajaga sõid krokodillid ära viis naist, kes olid tulnud vett võtma.»

*

Iga kord, kui ma satun terminitele pisihuligaansus ja pisihuligaan, tekivad isevärki assotsiatsioonid.

Pisihuligaan tundub peaaegu nagu «armas välike huligaan», vrd. pisipoju, pisitütar. Et meil on käibel ka termin pisiriisumine, olgem terased valvama, et keegi ei tooks keelde sisse sõna pisitapmine.

*

Aeg on loobuda ametlikust sidekriipsust liitsõnades kesk-eriharidus, sünni-aastapäev jms., sest mingit vääriti mõistmise ohtu siin pole. Niisiis: tal on keskeriharidus, tähistati suurmehe sünniaastapäeva. «Õigekeelsuse sõnaraamatu» elu-olu ongi juba muutunud ühes või teises trükises eluoluks ja seda teed võiks kindlamini astuda. Uue ÕS-i tegijad on siinkohal mainitud muudatused heaks leidnud.

Muide, kas on tarvis vahet teha elusa inimese sünnipäeva ja surnud inimese sünniaastapäeva vahel? Lihtsam oleks läbi ajada üheainsa sõnaga sünnipäev, sest eks sellegi tähendus ole tegelikult 'sünniaastapäev'.

*

Hiljuti võisime lugeda pakendpiima kileümbriselt, mis oli ilmselt saanud oma trükipealdise naabermaal: Eesti NSV Liha- ja Piimatyöstuse Ministerium. Omast kohast uudne ja ootamatu oli näha nii otsest soomepärasust eesti tekstis, kuid viga jääb veaks.

Pisut irriteerivam oli mullusuvine plit Tallinnas Viru tänaval, kus üht filmi tehti. Kinohoonel ilutses reklaam, millel figureeris suurtes tähtedes keegi isand Ferbenks. Aga polnud teps mitte keegi, vaid omaaegne kuulus filminäitleja Douglas Fairbanks.

Henno Meriste

KAS LÖÖME ARGOO EES PÕNNAMA?

Suhtumine dialektidesse, nende hulgas sotsiaalsetessegi, näikse meil üha sallivamaks muutuvat, ja teadmine, et emakeel kaugeltki ei piirdu kirjakeeleks nimetatud konventsionaalse suhtlemisvahendiga, üldisemaks saavat. Argoo küsimuses on «Nooruses» nr. 12 sõna võtnud dots. H. Rätsep, kes leiab ka, et «muidugi võidakse largoostl kirjakeelde sobivaid sõnu... teadlikult üle võtta». Üli- ja ülehooldatud eesti kirjakeel on seni seda teinud vaevalt — kas poleks tõesti aeg paljude teiste keelte eeskujul sedagi kirjakeele rikastamise võimalust lähemalt vaagima hakata?

Kaht sõna tahaksin siinkohal kohe soovitada. Esimene on

pastakas.

«Edasis» ning «Sirbi ja Vasara» keeleveergudel on soovitatud selle eeskujul loodud pastakut — kuid milleks konstrueerida uut sõna kõnekeeles juba üldlevinu asemele? Isegi mitte just argoolembestes õpetajatetubades kõneldakse ainult «pastakast»! Et liide «-kas» on argoole omane, seda teame küll, ent mis siis! Mõni «argotofoob» võiks nitmoodi hakata ka «liblika», «tulika», «majaka» ja «poolaka» asemel soovitama «liblikut», «tulikut», «majakut» ja «poolakut»! Ja miks siis mitte mõtelda sellele teiselegi laialt tarvitatavale sõnale —

telekas,

mis oleks lühem ja suupärasem kui televisor või televisiooniaparaat, kuigi me seda seni nendest vähem trükikõlblikuks oleme pidanud.

Ain Kaalep

Materjali laialdasest levikust

Viimasel ajal on meie ajakirjandus hakanud heldelt pakkuma mitmesuguseid materjale. Näiteks «Nõukogude Naine» nr. 4 1970 tutvustab oma esileheküljel Moskvas toimunud sotsialismimaade naiste kokkutulekut ning seal peetud ajalookandidaat A. Sapõšnikova kõnet eesti lugejale vahendades serveerib seda sõnadega «Järgnev materjal on osa tema ettekandest». Sama ajakirja möödunud aasta kümnendas numbris on avaldatud soome kirjaniku Paavo Rintala publitsistlik kirjutis «Head naabrid» ja tõlke juurde lisatud allikaviitena: Juuresolev materjal on pärit ajakirjast «Советская Женщина». «Horisont» nr. 12 1970 avaldab «Ajakirjas «Horisont» 1970. a. ilmunud materjalide loetelu» ja selgub hämmastav asjaolu, et kogu aasta jooksul pole siin lugejatele muud pakutud kui materjale. Senini olin ekslikult arvanud, et «Horisont» on žanrilisselt mitmekesine ning lugejatele serveerinud artikleid, refereeringuid, intervjuusid, vestlusi, ülevaateid, sõnumeid, lühijutte, jutustusi ja veel muidki kirjatöid. Selgub aga «Horisondi» teadusmeeste ja ajakirjanike äärmine tagasihoidlikkus: nad pole söandanud ühtegi lõpetatud kirjatükki pakkuda, vaid esitanud ainult materjale — nähtavasti teistele ajakirjadele ja kirjameestele viimistlemiseks ja kokkumonteerimiseks.

Kuid lõin siiski lõpuks kahtlema, kas ma üldse tean sõna materjal tähendust. Hakkasin sõnaraamatuid sirvima, aga akadeemik Wiedemann polnud vajalikuks pidanud seda sõna seletada, õigekeelsussõnaraamatud arvasid samuti sõna kõigile tuttava olevat ning loobusid seletamast. Kitsikusest aitas välja «Võõrsõnade leksikon», teatades, et materjal on «aines, ehitus-, töö-v. töötlemisaine; (uurimise) ainestik».

JUHAN TÕRDU

Vastab Vidrik Vussermann.

Minult küsitakse mida tähendavad sõnad unikaalne ja universaalne.

Vastan. Unikaalne asi on meie trükisõnas harilikult üks selline asi, mis natuke erineb mõnest teisest asjast. Samal ajal universaalne asi, näiteks masin või mõni teine tehnika, on selline, mis viib läbi juba kaks operatsiooni kui nilsugust ühe operatsiooni asemel.

ALMER TULVI 50

Pikka aega saadab Eesti NSV Rükliku Noorsooteatri direktori asetäitjat Almer Tulvit asendamatu ja tööka teatrimehe kuulsus. Pole töid ega tegemisi, mis käiksid talle üle jõu — nüvõrd läbinisti tunneb ta teatri köögipoolt ja kõike seda, mis teatritegemise juurde kuulub. Praeguseski Noorsooteatris on murettekitavate probleemide puhul tihti ainult üks lootus: küll Tulvi, hea mees, aitab. Ja asi saab tõepoolest korda. Milles peitub saladus? Eelkõige Tulvi tohutu suures teatritöö praktikas, tema ammendamatus organiseerimisvõimes, püsivuses ning töökuses. Ta alustas Draamateatris lavatöölisena, on olnud näitejuhi abi, administraator; lõpetanud õppestuudio, köndinud lavalaudadel ka näitlejana; pidanud peaadministraatori ametit — küllap saab ka niisugusest elupoognast, selletust tema asendamatusele teatris.

1. veebruaril on Almer Tulvi juubelipäev. Ent tööka Tulvi teatriväärtus aastatega aina kasvab. Onnitleme!

PUHKEÕHTUTE STSENAARIUMIDE VÕISTLUS

Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu presiidium ja Eesti NSV Kultuuriministeeriumi kolleegium otsustasid korraldada puhkeõhtute stsenaariumide võistluse. Stsenaariumide koostamisel võib kasutada kõiki puhkeõhtute elemente, mis võimaldavad osavõtjate kaasahaaramist, — mitmesuguseid mänge, viktoriine, tantse, ringmänge jm. Kindlasti tuleb ette näha ühe mänguliste elementidega vormi rakendamine ning kaasaegse seltskonnalaulu õpetamine. Valitud elemendid peavad kandma kasvatuslikku eesmärki ning olema seotud stsenaariumi teemaga. Teema valikul on soovitatav arvestada selle aktuaalsust. Ürituse kestus 1,5—2 tundi.

Stsenaarium peab sisaldama kogu ürituse täpse kirjelduse, õhtu juhi või juhtide siduva vahetekesti, massimängude ja -tantsude kirjeldused, viktoriinide küsimused koos vastustega ning viited algallikale (kontrollimiseks), muusikaliste mängude ja tantsude noodid.

Stsenaariumis märgitagu kellele üritus on mõeldud, kui palju peaks olema sellest osavõtjaid, kui palju inimesi haarab iga mäng, laul või mõni muu element.

Stsenaarium peab sisaldama ka kunstilise kujunduse ja tehnilise teostuse kirjelduse.

Hindamisel tuleb arvesse uute tantsude ja mängude loomine, seni tuntud mängude, tantsude ja muude elementide uudne ja huvitav rakendamine. Hinnatakse ürituse kasvatuslikku väärtust, emotsionaalsust, organisatsioonilist ja tehnilist teostatavust.

Võistlustöö saata hiljemalt 1. juuliks 1971. a. Eesti NSV Rahvaloomingu Majale (Tallinn, Estonia pst. 4) masinakirjas kahes eksemplaris, lisades ümbrikule märkuse «Stsenaariumide võistlus». Töö varustada märgusõna ja kinnise ümbrikuga, mis sisaldab andmed autori kohta (perekonna-, ees- ja isanimi, sünniaeg, laste arv, elukutse, töökoht, kodune aadress).

Paremate stsenaariumidele määratakse preemiad:

üks esimene preemia 400 rbl.,
kaks teist preemiat à 300 rbl.,
kaks kolmandat preemiat à 150 rbl.

Vastava tasemega tööde puudumisel võidakse preemiad antud summa piires ümber jaotada. Žürii otsus jõustub pärast selle kinnitamist Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu presiidiumis ja Eesti NSV Kultuuriministeeriumi kolleegiumil.

Paremad stsenaariumid avaldab Eesti NSV Rahvaloomingu Maja metoodilise materjalina. Auhindamata jäänud tööd tagastatakse autori soovil.

Lähemat informatsiooni saab Eesti NSV Rahvaloomingu Maja klubitöö metoodika kabinetist (Tallinn, Estonia pst. 4, tel. 463-97) ja rajoonide ning linnade kultuurimajade klubitöö metoodika kabinettidest.

TELEKOMMENTAAR

Ajalehes „Televisioon" nr. 3 k. a. kirjutab Mark Soosaar:

„Muusika ja film on iseseisvad kunstiliigid.

Filmikunst sünnib pildi ja heli, kujutava kunsti ja muusika sünteesist, tema eripäraks on sünteetiline kujund.

Muusikal on oma keel. Muusika on ööbik, kes ei pruugi kuldnokka ja peoleod matkida, sest muusika kujund pole sünteetiline.

Ja seepärast ei vaja ka muusika teiste kunstide toetust kujundi loomisel. Aga muusika sisemine dramaturgia võib sünnitada kuulamisel nägemuste pingerea ja visuaalse kujundi. On meil õigust oma visioone kaaskodanikele teatud heliteose „dešifreeringuna" peale suruda? Või vähemalt lahti harutada?"

Siin on üsna täpselt piiritletud dilemma, mille ees „Eesti Telefilm" juba mõnd aega seisab. Muusikafilm on meil iseseisvaks žanriks alles kujunemata. Teisest küljest võttes aga valitseb teleekraanil muusikafilmi järele üha suurem nõudmine, mille tõttu valmib üha rohkem muusikafilme, nagu seda näitas ka jaanuarikuu saatekava. Tulemuseks on paradoks: kui meie mängu- ja dokumentaalfilmides on muusika sageli tugevamaid komponente, mille suurepäraseks näiteks võib tuua Veljo Tormise muusika filmile „Libahunt", siis meie iseseisvad muusikafilmid kujutavad endast valdavas osas isikupäratuid illustratsioone antud helindeile, mille tüüpilise näitena võib mainida ka režissöör Leo Karpini tööd „Duettduell". Seoses isikupäratute muusikaillustratsioonidega filmilindil kerkibki negatiivselt üles oma visioonide pealesurumise probleem, mida M. Soosaar puudutas. Need visioonid on enamasti sirgjoonelised ja fantaasiavaesed, rändavad stampidena filmist filmi nagu musitsecrijate ekraanil näitamise võtted ja rakursidki ning muutuvad seega lõpuks muusika kuulamist-nautimist segavaiks tegureiks.

Muidugi, muusika illustreerimisel filmivahendite abil võib olla ka oma kasutegur, kui see on rakendatud niisuguste ülesannete teenistusse nagu interpreetide loomingu jäädvustamine, muusika populariseerimine. Selle kohta võib stuudio „Eesti Telefilm" praktikast leida mõningaid positiivseid näiteid, nagu Astrid Lepa ja Anton Muti töö „Mozart... Georg Ots", Leida Levaldi ja Mati Põldre „Lahkumissümfoonia".

Kuid see võib viia ka sääraste kuriioosumiteni, mida nägime režissöör Artur Rinne teoses „Kuningalaul". Kõigepealt jääb siin üsna arusaamatuks, mis mida illustreerib: kas laulud varem väljamõeldud banaalsevõitu süžeed või seesama süžee laulukesi? Kujutatakse igatahes eluseika, mida flirdiks nimetatakse, ja kogu lugu tüürib välja moraalini, mida võiks kokku võtta sõnadega: ärge jääge vanapoisiks! Iibeprobleemi seisukohast muidugi õige, aga... mis on siin tegemist muusikaga? Veel enam. Sisuliselt on näiteks episoodi Tehumardi lahingu mälestussamba juures raske kõige eelnevaga seostada. Niisugused mälestusmärgid ei ole püstitatud selleks, et neid kergekäeliselt kasutada tühise loo dekoratsioonina.

Suuremad või väiksemad banaalsused näivad olevat peaaegu paratamatud seni, kuni ekraaniteose ülesandeks jääb ainult muusika illustreerimine. Sellepärast tuleb otsida teid iseseisva kunstiväärtusega muusikafilmide loomiseks. Need on esmaavastaja okkalised, kuid vältimatud teed. Selles mõttes tõuseb ETF-i jaanuariprogrammist positiivselt esile režissöör-operaator Mark Soosaare film „RAM". Nimetatud teosel on väärtust vähemalt tööhüpoteesina, originaalsete lahenduste otsimise katsena, mis ainsana võivadki viia muusikafilmi kui suveräänse žanri tekkimiseni. Oma nägemuste pealesurumise aspekt tekib siingi, kuid see ei häiri enam niivõrd, sest sedapuhku on tegemist värskete, otsiva vaimu poolt mõtestatud visioonidega, mida on alati huvitav jälgida, olgu need seoses konkreetse helilindiga vaatajale vastuvõetavad või mitte. Iga kunstiteose autor surub selle vastuvõtjale ikka midagi peale; kogu küsimus on ainult selles, kas oma andekust, maitset, kultuuri või andetust, labasust ning eklektikat.

„RAM" pakub juba teatud pidepunkte edasiarutluseks muusikafilmi võimaliku olemuse üle või vähemalt pildi ja heli vahekorra kui selle probleemi kõige enam vaieldava aspekti üle. Tavalises mängu- ja dokumentaalfilmis kasutatud muusika kohta valitsevad praegusnegses filmoloogias üsna selged seisukohad. Teoses „La musique dans le film" märgib Maurice Jaubert: „Ma ei lähe kinno muusikat kuulama. Kinos nõuame muusikalt ainult seda, et see süvendaks meie visuaalseid muljeid." Veelgi kindlam on Sofia Lissa seisukoht uurimuses „Ästhetik der Filmmusik": „Mille poolest erinevad filminuusikast saadud elamused autonoomse muusika tekitatud elamustest? Filmivaataja teadvuse, tema tähelepanu keskuses seisab alati filmi visuaalne osa, tegevustik. Muusika, muusikalised elamused kaovad tagaplaanile. Kuigi muusika kuulub juba pikemat aega nende atribuutide hulka, milleta film, vähesed erandid välja arvatud, läbi ei saa, ei seisa ta vaataja huvi fookuses." Niisiis on filmimuusika teiste muusikaliikide hulgas vähem iseseisev, ta on alati suuremal või vähemal määral allutatud pildi diktaadile.

Mis oleks nüüd veel ahvatlevam kui see väliselt lausa loogiline, kuid just oma näivas loogikas väga petlik tees, et muusikafilmis peab primaarne olema heliline külg, mis ühtlasi ongi muusikafilmi olulisim tunnus! Selle ahvatluse võrku on enamik muusikafilmide autoreid langenud, mille tõttu meil ongi juba aastaid filmi sildi all ekraanile lastud illustreeritud muusikat, mis aga paraku ei paku rahuldust kummagi kunstiliigi austajaile. Ka muusikafilmis peab primaarne olema visuaalne külg (jutt on muidugi primaarsusest sünteetilise filmikujundi ühtsuse raamides), sest viimane on filmi kui suveräänse kunsti tuum. Et aga muusikakujundi muutmine helilis-visuaalseks filmikujundiks on seni veel väga vähe viljeldud ala, on üleminekuetapina kõige tagajärjekamad katsed rakendada ekraaniteoses muusikalis-dramaturgilisi vorme (ooper, ballett, muusikal), mida mujal maailmas ka juba ulatuslikult tehakse, jättes sealjuures enesestmõistetavalt ruumi mõtestatud eksperimentidele muude muusikavormide kinematograafiliseks tõlgendamiseks.

See peaks olema aluseks eesti muusikafilmi sihiteadliku väljaarendamise programmi koostamisele, mille järele stuudios „Eesti Telefilm" ilmselt vajadust tuntakse.

TV-VT

Paul Pinna nim. Rahvateater on vabariigi populaarsemaid isetegevuskollektiive. Selles trükikoja «Kommunist» klubi juures tegutsevas teatris mängivad koos trükitöölistega ka paljude teiste asutuste töötajad. Tegutseb noortestuudio. Aastavahetusel alustati 25. hooaega.

Jaanuaris toodi lavale Austraalia kirjaniku M. Brandi näidend «Lola Hamilton», mille põhiteemaks on rassiprobleemid kirjaniku kodumaal. Näidendi on lavastanud peanäitejuht Valter Luts.

P i l d i l: «Norma» TKO kontrollmeister Ly Mets Eyres Hamiltonina ja sama tehase juriskonsult Maia Demin Lola Hamiltonina.

O. Vihandi foto (ETA)

Estica

▲ Saksa Demokraatlikus Vabariigis igal aastal ilmuv fotoalbum «Fotojahrbuch International» sisaldab kaastöid paljudelt autoritelt üle maailma. 1970/71. aasta väljaande kahesajal leheküljel on trükitud fotosid 19 riigi 112 autorilt, nende hulgas ka fotogrupi «STODOM» liikme Kalju Suure töö «Trepikäigus».

▲ Ukraina kirjanike liidu Harkovi kuukirja «Prapor» detsembrinumbris tutvustab Oleksandr Zavgorodni kahel leheküljel Tallinna teatri- ja muusikamuuseumi väljapanekuid ja tööd ning soovitab sama laadi muuseume asutada ka Ukrainas.

▲ Ajalehe «Sovetskaja Kultura» 26. jaanuari numbris võtab kolhoosiküla kultuurielust sõna ELKNÜ Keskkomitee propaganda- ja agitatsiooniosakonna juhataja Elju Mardi.

KULTUURI-AREENILT

Läti NSV-s ilmus Väikese Läti Nõukogude Entsüklopeedia kolmas, viimane köide. Enam kui 12 000 entsüklopeedias sisalduvat märksõna esitab arve ja fakte vabariigi ajaloost ja tänapäevast. Suurt tähelepanu on pühendatud läti rahva revolutsioonilistele traditsioonidele, majandus-, teadus- ja kultuurisaavutustele. Üle 3000 artikli jutustab väljapaistvamate kirjanike, kunstnike, teadlaste, tööeesrindlaste, parteija nõukogude töötajate elust ning tegevusest.

Entsüklopeedia koostamisest võttis osa ligikaudu 2000 autorit.

*

Saksa DV 78 kirjastusest annavad 44 välja ligi 500 ajakirja, mille aastane kogutiraaž on 430 miljonit.

*

Dresdeni kunstikogusid külastas 1970. aastal 1 700 000 inimest kõigilt mandreilt. Vaadati nii põhikogusid kui ka erieksپositsioone.

Sagedasti vahetatakse Dresdeni kunstiteoseid teiste muuseumidega ja saadetakse teele rändnäitust. Mullu läkitati näitusematerjale Ostravasse, Haagi, Bolognasse, Stokholmi ja Varssavisse.

*

Permikomi keeles ilmus esimene romaan. Selle kirjutas kunagine A. M. Gorki nim. Kirjandusinstituudi kasvandik Valerian Batalov, keda lugejad mäletavad raamatute «Mööda tallamata teed», «Antipka kingib kuremuna» ja «Kasvab küla taga mänd...» autorina. Nüüd lisandus sellele loetelule romaan «Jugdiko» («Koidikul»), mis jutustab permikomi rahva elust 19. sajandi lõpust kuni nõukogude võimu esimeste aastateni.

*

Noor bengali poetess, teadlane ja kunstiteaduse magister Ratna Ganguli tunneb suurt huvi armeenia kultuuri vastu. Ta õppis selgeks nii armeenia keele kui ka grabari, s. t. vana-armeenia keele. Tema sule läbi on saanud Bengalis tuntuks paljud Avetik Isaakjani, Raffi, Ovanes Tumanjani jt., aga ka armeenia nõukogude kirjanike teosed. Praegu on Ratna Ganguli käsil Movses Horenatsi grabarikeelne «Armeenia ajalöo» bengali keelde vahendamine.

*

Peter Brooki plaanid eksperimentaalteatri avamiseks Pariisis on saanud konkreetseks. Prantsuse valitsus andis kolmeks aastaks tema käsutusse ühe riikliku mööblivabriku tühjaks seisva hoonetiiva. Uus 20 inimesest koosnev «teatrilaboratoorium» on kutsutud juba külla Berliini, Londonisse, Vneetsiasse, Belgradi ja New Yorki.

*

Saksa DV-s on antud heliplaadina välja Friedrich Engelsi kirjad Breemeni perioodist (1838—1841), mis oli tema elus tähtis maailmavaatelise kujunemise aeg. Need kirjad saatis F. Engels oma õele Marie Engelsile ja endistele koolikaaslastele Friedrich ning Wilhelm Grüberitele. Perioodi kokkuvõttena leidub plaadil viimasena Engelsi kiri Karl Marxile, kellest sai vils aastat hiljem tema sõber ja võitluskaaslane.

*

13. jaanuaril avaldas Inglise valitsus teadaande, et Londonis, Briti Muuseumi kõrval asuvale maa-alale on kavatsusel ehitada uus Inglise Rahvusraamatukogu.

Raamatukogu rajamine läheb maksma 36 miljonit naelsterlingit. Uude bibliooteeki tahetakse ühendada Briti Muuseumi, Rahvusliku Keskraamatukogu, Teaduse ja Tehnika Laenuraamatukogu ning Briti Bibliograafiaraamatukogu fondid.

Briti Muuseumil on praegu umbes 7 miljonit köldet raamatuid, 250 miili mikrofilme ja 120 miili riiuleid. Teistel raamatukogudel on kokku üle miljoni köite. Briti Muuseumi ja Bibliograafiaraamatukogu kollektsioonide mahi ning kvaliteet on sellised, mis ei võimalda uue raamatukoguhoone ehitamist mujale kui üksnes nende vahetusse läheduse.

Ehitise lõpliku valmimiseni ja kasutuselevõtmiseni läheb aega 13 aastat.

BEETHOVEN ja muusikaelu Eestis

KARL LEICHTER

Mida kaugemale jääb geniaalse Beethoveni loometöö aeg, seda enam intensiivistub tema looming inimpüüdluste ideaale süvendav, neile uusi ja avaramaid perspektiive avav kiirgus. Isegi Mendelssohn olevat öelnud, et Beethoveni 9. sümfoonia ei paku temale mingit naudingut. 1850. aastail väitis Wagner teatava õigusega, et inimesed, kes ise suutsid mõista Beethoveni helitöid vahest ainuõiges mõttes ja rajasid tee nende mõistmiseks ka teistele, olid mittemuusikud. Beethoveni enda pihtimuses „Sinule, vaene Beethoven, ei tule mingit õnne väljastpoolt, ainult ideaalses maailmas leiad sa sõpru", avalduvad lepitava kooskõla puudumine teda ümbritseva maailmaga ning omaenda olemuse tunnetamine, millel põhineb tema võimsalt leegitsev vabadusideaal nii elus kui ka kunstis. „Head teha, kus see on võimalik, armastada üle kõige vabadust, mitte iialgi salata tõde, ka mitte trooni juures" — seda sisendab kuulajaisse Beethoveni muusika.

Beethoveni 200. sünniaasta tähistamise puhul lubatagu alljärgnevas jälgida, kuidas on levinud tema kunsti harrastamine Eestis viimase poolteise sajandi vältel.

Esiklikud sidemed olid Beethovenil Eestis koduneenud, tollal kuulsa saksa kirjaniku, dramaturgi ning poliitiku A. Kotzebuega, kes 1781. a. asutas Tallinnas asjaarmastajate teatri ja oli 1798—1800 õukonnateatri juht Viinis. 1811. a. kirjutas Beethoven Kotzebue Ungari vabadusvõitluse ainelistele peomängudele muusika „Ateena varemed" (op. 113) ja „Kuningas Stephan" (ka „Ungari esimene heategija", op. 117). Sel ajal oli vallutanud Beethovenit tahe luua ajakohaseid, aktuaalseid probleeme käsitlevaid teoseid ja 28. jaanuaril 1812. a. kirjutas ta Eestis elavale Kotzebuele: „Et ma tegin saatemuusika Teie ungari eel- ja järelmängule, ei suuda ma loobuda elavast soovist saada Teie ainuliselt dramaatiliselt geeniuselt ooperit. See võiks olla romantiline, täiesti tõsine, heroilis-koomiline, sentimentaalne, lühidalt, nagu see Teile meeldib, mina võtaksin selle rõõmuga vastu. Tõsi küll, mulle oleks kõige armsam suur aines ajaloost ja eriti tunnelatest aegadest, näiteks Attilast jne. Kuid ma võtaksin tänuga vastu, mis aines see iganes ka ei oleks, kui tuleb midagi Teilt, Teie poeetiliselt vaimult, mida saaksin kanda üle oma muusikalisse [vaimu]..." — Selleni asi küll ei arenenud.

Teine meiemaalane, kes Beethoveniga oli kohtunud, oli Saksamaalt 1809. a. Kotzebue juurde koduõpetajaks tulnud L. A. Hagen. 1815. a. jäi Hagen alaliselt elama Tallinna, kus tegutses muusikaõpetaja, koorijuhi, lauluseltside asutaja (ka esimese eestlaste laulukoori asutaja), organisti, helilooja ja muusikakirjanduse (ka eestikeelse) väljaandjana. Aastail 1813—1815 viibis Hagen Berliinis ja Viinis ning tutvus seal F. Zelteri, J. N. Hummeli, A. Salieri ja Beethoveniga.

Beethoveni teoste ja nende ettekannete kohta leidub möödunud sajandi 20. ja 30. aastate perioodikas alles üksikuid teateid. Seoses Lutheri-nimelise vaestemaja asutamisega Tallinnas 1823. aastal kirjutati, et sündmuse pidulikkust aitasid tõsta laulusõbrad ja -sõbratarid, kes esitasid Mozarti ja Beethoveni koore. See oli Beethoveni eluajal. 1824. aastast leidub teade, et saadeti tsenseerida passiooni-oratooriumi „Kristus ölimäel" tekst. See teos esitati — võib olla, et Beethoveni mälestuseks — noore pianisti, kapellmeistri H. G. Gödicke tütre Agathe Gödicke kontserdil 1828. aastal. 1832. a. kuulutas Eggersi raamatukauplus Tallinnas, et on valminud kogumiku „Musikalische Ehrentempel" esimene aastakäik. Selles on Beethoveni ja paljude teiste heliloojate palu, mis võinuksid evida tähtsust vähemalt meie provintsides. 1836. a. ilmus teade, et Beethoveni monumendi selts Bonnis korraldab kontserte ja lavaetendusi monumendi püstitamiseks raha kogumise eesmärgil. Selle kohta avaldati teateid ka hiljem.

Tundub, et huvi Beethoveni loomingu vastu äratas Riias 1836. a. peetud baltisaksa muusikapidu, kus esitati suure helimeistri 7. sümfoonia, ja nagu meenutab keelemees F. Wiedemann, ka „Wellingtoni võit või lahing Vittoria juures" ühes tõeliste suurtükilaskude ja püssipaugutamisega, milleks oli konstrueeritud eriline masin. (Selle teose oli loonud Beethoven algul muusikaautomaadile „Panharmonikum".)

1837. a. sügishooajal korraldasid Peterburist Tallinna elama asunud muusikutest pensionärid G. Körner ja viiuldaja A. Nentwich viis abonementkontserti. Peale muu oli kavas Beethoveni kvintett, ja nagu seisab neljanda kontserdi eelteates, I osa teosest „Septour... kui kvintett keelpillidele". Huvi Beethoveni loomingu vastu Tallinnas tõendab sama aasta lõpus kahel korral ilmunud kuulutus, milles palutakse mõnepäevaseks kasutamiseks E. Wustrowi poolt klaveritriole arranžeeritud Beethoveni Es-duur seksteti tšellopartiid.

1837. a. andis kaks suurt instrumentaalkontserti T. Stein. Kava pole teada. Samal aastal asus Miitavist Tallinna tagasi F. Wiedemann, kes oli avarate huvide ja suurte võimetega muusikaharrastaja (ühe teate järgi mänginud 16 pilli ja neist paljusid kontsertidel). Tema algatusel asutati 1841. a. sügisel Muusikaselts, mille esimeheks ja asjaajajaks oli Wiedemann ise, teiseks esimeheks aga endine tantsuõpetaja eestlane F. J. Koppelson, kes sel ajal pidas raamatukauplust ja kasutatud nootide laenutuskogu. Ta oli ühtlasi hea viiuldaja. Seltsi muusikajuhi kohustused jäid Steinile. Juba 1841. a. lopus oli heategevaks otstarbeks antud kontserdi kavas Beethoveni „Suur septett". Järgmisel aastal esitati seltsi kontserdil ooperi „Fidelio" avamäng. 1843. a. tuli seltsi muusikajuhiks R. Pohley, kes oli 1839—1842 Tartu Orkestriseltsi dirigent. R. Pohley oli seal oma esimesel kontserdil 1839. a. kandnud ette ühe Beethoveni avamängu ja 6. sümfoonia. Nagu märgib Wiedemann oma mälestustes, puudusid Pohleyl endise dirigendi huvi ja tublidus; kavad muutusid juhuslikuks ja kahvatuks ning seltsi tegevus liikus lõpu poole. 1843. a. oli siiski kavas Beethoveni „Vangide koor" ja duett ooperist „Fidelio" ning Steini tuluõhtul 2. sümfoonia I osa. 1844. a. esitati 5. sümfoonia I osa, kvartett „Fideliost" ja ühel A. Mahleri juhatatud kontserdil avamäng „Egmont", 1845. a. „Fantaasia klaverile ühes soolo- ja koorihäältega ning kahekordse keelpillide kvartetiga" (seega op. 80). Samal aastal toimunud solistide kontserdil mängis B. Damcke „Kuupaistesonaadi", kuulus tšellist F. Servais aga oma „Fantaasia" Beethoveni „Igatsusvalsi" teemale. Servais' teisel kontserdil mängis Stein — vist esmakordselt Tallinnas — „Appassionatat". Juunikuus kandis D. Neumanni orkester Pariisi lauljanna Duillard'i kahel kontserdil Kadriorus ette avamängud „Egmont" ja „Prometheus" ning soololaulu „Adelaide" orkestriga. Muusikaseltsi tegevus katkes 1845. aasta septembris. Novembris oli T. Steini *soirée* kavas „Suur trio Sibemoll-mažoor klaverile, viiulile ja tšellole". Tõenäoliselt esitasid selle F. J. Koppelson, R. Büchner (D. Neumanni orkestrist) ja T. Stein.

1840. aastail elavnes huvi koorilaulu vastu ja algas lauluseltside ning kooride asutamine. 1848. a. tuli Tallinna Riia teatriorkestri oboemängija A. F. Krüger, kes oli varem töötanud Saksamaal ja täiendanud end Hollandis, Belgias ja Prantsusmaal. Krüger tuli „Liedertafeli" koori tegevust taastama, asutas aga ka Meeslaulu Seltsi koori, oli gümnaasiumi muusikaõpetaja ja sai linnakapelli dirigendiks. Temast kui osavast organiseerijast kujunes nüüd linna muusikaelu arendaja ja suunaja ning esimene sümfoonilise muusika viljeleja Tallinnas ja ühtlasi Eestis.

1852. aastal hakkas Krüger asjaarmastajate ja teatriorkestri mängijatega täiendatud linnakapelliga korraldama abonementsümfooniakontserte. Juba kahe esimese aasta jooksul kuulis publik Beethoveni 2., 3., 5., 6. ja 7. sümfooniat, avamängu „Leonore" ning solist O. Wagneri ettekandes „Romanssi" viiulile. Need esitati tasemel, mida poldud seniajani Tallinnas kuuldud. Krimmi sõja ajal (1854—1856), kui Inglise laevastik ähvardas Balti mere sadamaid, tekkis tagasiminek. Sellele aitas kaasa ka teatrihoone põlemine. 1854. a. leiti siiski võimalus esitada Beethoveni avamäng „Prometheus", „Septett" ja 2. sümfoonia. Järgmise aasta aprillis märgiti ajakirjanduses, et Tallinnas ei ole teatrit ja seda ei asenda ka nagu varemalt kontserdid. Krüger oli tegevuseta, orkestrandid vallandatud. 1856. a. esitati jälle 2. sümfoonia. Beethoveni klaveritrio oli 1855. ja 1856. aastal Tartus korraldatud kontsertide kavas ja tema teosed ei puudunud hiljem seal asutatud Orkestriseltsi kontsertidel. Neid juhatas F. A. Brenner. 1859. a. mängisid asjaarmastajad Tartus ühel heategeval eesmärgil korraldatud kontserdil kahel klaveril kaheksa käega Beethoveni avamängu „Egmont". 1857. a. jõudis Tallinna publikuni esmakordselt 4. sümfoonia ja T. Stein esitas sellel ja järgmisel aastal (ühes 5. sümfooniaga) klaverikontserdi nr. 5.

1840. aastaist alates näib olevat selge Beethoveni loomingu omalaadsus. Isegi Kuramaa maastiku kirjeldamisel tõmmatakse võrdlusjooni tema teostes kajastuvate looduskirjeldustega. Tõsisest huvist helilooja muusika vastu räägivad ajakirjanduses ilmunud teated tema loomingu uuringutest. 1849. aastal teatas Tartu nädalaleht „Inland", et Peterburis trükiti raamat Beethoveni sonaatidest. Kui 1852. a. ilmus Peterburis liivimaalase W. Lenzi prantuskeelne teos „Beethoven ja tema kolm stiili", soovitas Koppelson seda otsekohe oma raamatukauplusest. Paar aastat hiljem leidub selle teose kohta teade „Inlandis", kus tuuakse andmeid ka autori elu ja tegevuse kohta (Lenz oli õppinud klaverit Liszti ja teiste kuulsuste juures). Eriti märkimisväärne on, et 1855. a. avaldati nimetatud nädalalehes pikk ja väga sisukas muusikaesteetiline kirjutis „Muusikalised efektivahendid ja helimaaling" F. Wiedemannilt. Varstine akadeemik leidis, et Beethovenil on iga teose loomisel mõlkunud mõttes teatud kindel idee, et tema toob teoses esile kas erilise selgesti taibatava vaatluse või sveene elust, looduspilte ja muud sarnast. Seejuures on Beethoveni instrumentaalmuusika Wiedemanni arvates iga üksikasja kõige paremini karakteriseeriv, kõige paremini individualiseeriv muusika.

Beethoveni teosed levisid: 1857. a. teatas Kluge raamatukauplus, et tema juures on saadaval kõik Beethoveni sümfooniad ja ka kogutud teosed.

(Järgneb.)

Eike Ülevain-Joasoo

22. jaanuaril 1971. a. katkes kauaaegse RAT „Estonia" balletiartisti, Eesti NSV teenelise kunstniku Eike Ülevain-Joasoo elu.

Eike Joasoo sündis 28. märtsil 1930. a. Tallinnas teenistuja perekonnas. 17-aastaselt tuli ta „Estonia" teatri balletiõpperühma, seljataga mõningane kool Robert Roodi erastuudios.

Eike Joasoo lavategevuse algus langes kokku töörohke ja vastutusrikka perioodiga „Estonia" teatri elus: pärast fašistliku okupatsiooni süngeid aastaid tuli taastada ning uuele tasemele tõsta „Estonia" ballett.

Eike Joasoo lülitus teatritöösse noorusliku energia ja kirega. Juba 1950. aastal esines hiljutine rühmatantsija Eike Joasoo oma esimeses peaosas — Tanjana I. Morozovi balletis „Doktor Aibolit". Sellele järgnesid rollid paljudes lavastustes: nimiosa „Esmeraldas", Leena „Nooruses", Saarepiiga „Kalevipojas" (1953. a. redaktsioon), Clarice „Ebapeius", Maria „Bahtšissarai purskkaevus", nimiosa „Tiinas", Armastatu „Straussianas", nimiosa „Giselle'is" ja mitmed teised.

Tema tantsule oli omane hingestatud lüürism, tugev dramaatiline väljendusrikkus. Oma parimates osades — Esmeraldana ja Tiinana — saavutas Eike Joasoo kunst veenva psühholoogilise ilmestatuse. Jätkates „Estonia" balleti realistlikke traditsioone, sillutas Eike Joasoo teed noortele tantsijatele.

RAT „Estonias" töötas ta 1967. aastani. Teenete eest eesti nõukogude balletikunsti arendamisel on Eike Joasood autasustatud ordeniga „Austuse märk" ja aukirjadega.

Mälestus Eike Joasoost, südamlikust, abivalmis ja töökast kunstnikust, jääb alatiseks tema kolleegide südamesse; tema töö aga on jätnud Eesti NSV teatriajalukku püsiva jälje.

Eesti NSV Kultuuriministeerium
Eesti NSV Teatriühing
RAT „Estonia"

OLI ja ON

● *Nädalavahetusel lõppes Läti NSV-s; Liepajas traditsiooniline sõprusfestival Läti Filmiamatööride Ühingu auhindadele. Dokumentaalfilmide peaauhinna sai läti film „Riia väravad". Parima nukufilmi auhinna omandasid Riia Ametiühingute Kultuuripalee amatöörid filmiga „Kes on tugevam". Õnnestunuimaks mängufilmiks tunnistati meie filmiamatööri Olav Neulandi teos „Maakirpude mäng", mis sai ka tehase „Metallist" komsomolikomitee eriauhinna kui parim noorsooteemaline ekraaniteos. Eesti autorite töödest auhinnati veel Villu Kalviku filmi „Pika päeva ehavalgus" ja Kaupo Klooreni filme „Portree" ja „Kutsumuse algus".*

● *Maksim Gorki nimelise Tallinna Keskraamatukogu järjekordsel kirjandusõhtul oli arutlusobjektiks Heino Kiige romaan „Tondiöömaja". Õhtul viibis ka teose autor, kes vastas lugejate arvukatele küsimustele.*

● *V. Kingissepa nim. TRA Draamateatri peanäitejuht Voldemar Panso ja Jüri Järvet saabusid tagasi Brazzaville'i Kongost. Näitlejad võtsid seal osa Savva Kuliši osaliselt Aafrikas toimuva tegevusega ekraaniteose „Üheksateistkümne komitee" filmimisest.*

● *RAT „Estonia" peanäitejuht U. Väljaots; direktor R. Hammer ja dirigent K. Raudsepp sõitsid Budapesti tutvuma sealse ooperiteatri tööga.*

● *26. jaanuaril toimus kirjastuses „Eesti Raamat" teoreetiline konverents teemal „Kunsti sotsiaalsed funktsioonid". Põhiettekandega esines E. Vilde nim. Tallinna Pedagoogilise Instituudi õppejõud K. Uibo, kaasettekannetega kirjastuse töötajad Tiit Tender, Jaan Laas ja Jüri Ojamaa. Järgmine teoreetiline konverents kavatsetakse korraldada maikuus teemal „Kirjanduse filosoofilised probleemid".*

● *Tallinnas viibib kuni veebruari esimeste päevadeni filmiteoreetik, kunstiteaduste doktor Ilja Vaisfeld. Külaline tutvub meie filmidega ning annab konsultatsioone stsenaristidele ja režissööridele.*

● *26. jaanuaril oli J. Tombi nim. Kultuuripalee teatrisõprade klubis arutlusel V. Kingissepa nim. TRA Draamateatri viimase aja lavastus — P. Shafferi „Must komöödia". Õhtu esimeses osas esinesid klubi liikmed publikupoolse kriitikaga. Teises osas selgitas teatri seisukohti ja vastas küsimustele teatri kirjandusala juhataja Kalju Haan. Kokkuvõtte arutlusest tegi kriitik Elem Treier.*

● *Tallinnas viibis Hollandi dirigent Anton Kersjes, kes juhatas siin Eesti Televisiooni ja Raadio sümfooniaorkestri kontserti. Tallinnas ja Tartus andis kontserdi Rootsi lauljatar, metsosopran Birgit Finnilä.*

● *E. Vilde nim. Kohtla kaevanduse klubis korraldatud filmipropaganda õhtul oli külaliseks Filmipropaganda Büroo režissöör Oie Orav, kes andis ülevaate eesti nukufilmidest. Harju rajooni Ranna sovhoosis kohtus isetegevuslastega helilooja G. Pedraudse, Keila 1. keskkooli filmiklubi „Kops" liikmetega režissöör Veljo Käsper. Viljandi internaatkoolis vestles õpilastega teatrikunstist RAT „Estonia" lavastaja Paul Mägi. Ooperi- ja operetikatkendeid esitasid Aino Külvand, Silvia Urb, Margarita Voites jt.*

● *Viljandi rajooni klubitöötajaile korraldatud teisel plakatite valmistamise võistlusel teemal „Nõukogude Liidu konstitutsioon — kõige demokraatlikum põhiseadus", tunnistati teise koha vääriliseks Puiatu raamatukogu juhataja K. Pruusapuu ja „Sädeme" kolhoosi kultuurimaja kunstilise juhi O. Rebase plakatid. Kolmanda koha said Tääksi (autor L. Kokk), Mõisaküla (L. Sepp) ja Nuia (I. Hellermaa) kultuurimaja tööd.*

FILATELISTIDELE

Uus lakitud kriitpaberil margisari rõõmustab kunstimarkide kogujaid. Margid kujutavad Nõukogude Liidu muuseumides asuvaid kunstiteoseid. 3-kopikasel on Raffaeli «Madonna conestabile» (Ermitaažis), 4-kop. El Greco «Apostlid Peetrus ja Paulus» (Ermitaažis), 10-kop. Rubensi «Perseus ja Andromeda» (Ermitaažis), 12-kop. Rembrandti «Kadunud poja kojutulek» (Ermitaažis), 16-kop. A. van Dycki «Perekonnaportree» (Ermitaažis), 20-kop. A. Renoiri «Etüüd näitleja Samary portree juurde» (A. Puškini nim. Muuseumis), 30-kop. P. Gauguini «Vilja hoidev naine» ja 50-kop. margiblokk Leonardo da Vinci maali «Madonna Litta» järgi.

«Luna 16» lendu 12.—14. sept. 1970. a. tähistatakse peale varem ilmunud bloki ka kolme samasuguse kujundusega 10-kop. margiga.

10 aastat on möödunud ÜRO koloniaalmaade ja rahvaste sõltumatuse deklaratsiooni väljakuulutamisest. Selleks puhuks väljaantud 10-kop. margil kujutatakse purustatud ahelate foonil neegritari lapsega.

Nõukogude Liidu ametiühingute 1971. a. talispartakiaadi märgitakse 4- ja 10-kop. markidega, mille ülaosas on spartakiaadi embleemi kujutis ja foonil dekoratiivne lumehelbeke.

Tänavuaastase esimese uue margina tuli müügile Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXIV kongressi tähistamiseks 4-kop. mark Lenini skulptuurportreega. Punapruunil taustal on kuldne Lenini portree ja vastav pealkiri.

Tähtpäevamarkidest nimetagem veel 10-kop., mis on välja antud inglise ja rahvusvahelise töölistegelase ning Inglismaa Kommunistliku Partei endise peasekretäri Harry Pollitti 80. sünniaastapäevaks (1890—1960).

Rahvusvahelise kooperatiivalliansi 75. aastapäevaks ilmus 12-kop. mark.

AUTASUSTAMISI

● Kauaaegse viljaka loomingulise töö eest ja seoses kuuekümnenda sünnipäevaga autasustati Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Televisiooni ja Raadio Komitee Eesti Raadio peareżissööri Eesti NSV teenelist kunstitegelast Leo Martinit Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga.

● Kauaaegse kohusetruu töö eest ja viiekümnenda sünnipäeva puhul autasustati kirjastuse „Eesti Raamat" laste- ja noorsookirjanduse toimetuse toimetajat Berta Kuusbergi Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Kirjastuskomitee aukirjaga.

● Viiekümnenda sünnipäeva puhul ning kauaaegse ja kohusetruu töö eest anti trükikoja „Kiir" käsiladujale Selma Sillardile Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Kirjastuskomitee aukiri.

● Seoses viiekümnenda sünnipäevaga ning kauaaegse laitmatu töö ja aktiivse ühiskondliku tegevuse eest anti EKP Viljandi Rajoonikomitee poliithariduskabineti raamatukogu juhatajale Ants Mikule EKP Viljandi Rajoonikomitee ja Viljandi Rajooni TSN Täitevkomitee aukiri.

● Seoses viiekümnenda sünnipäevaga, viljaka pedagoogilise töö ja teenete eest eesti koorilaulu arendamisel autasustati Alfred Benderit EKP Tartu Linnakomitee ja Tartu Linna TSN Täitevkomitee aukirjaga.

NOTA BENE!

RAT «ESTONIA»

Reedel, 29. I kl. 19 «Võlumandariin», «Barokkvariatsioonid», «Carmen»; laupäeval, 30. I kl. 19 «Lucia di Lammermoor»; pühapäeval, 31. I kl. 12 «Pähklipureja», kl. 19 «Roosikavaler»; esmaspäeval, 1. II kl. 19 «Minu sõber Bunbury»; kolmapäeval, 3. II kl. 19 «Viini veri»; neljapäeval, 4. II kl. 19 «Luikede järv»; reedel, 5. II kl. 19 «Roosikavaler»; laupäeval, 6. II kl. 19 «Colas Breugnon»; pühapäeval, 7. II kl. 12 «Muinasjutu muusikas», kl. 19 «Joanna tentata».

V. KINGISSEPA NIM. TRA DRAAMATEATER

Teisipäeval, 2. II kl. 19 «Must komöödia»; kolmapäeval, 3. II kl. 19 «Tuulte pöörises»; neljapäeval, 4. II kl. 19 «Ivanov» (planeeritud esietendus); reedel, 5. II kl. 19 «Filipi silmades on tõde»; laupäeval, 6. II kl. 19 «Ivanov»; pühapäeval, 7. II kl. 12 «Punamütsike», kl. 19 «Kriminaaltango» (alla 16 a. vanustele keelatud).

EESTI NSV RIIKLIK NOORSOOTEATER

Laupäeval, 30. I kl. 19 «Vaata raevus tagasi» (TPI aulas, Ehitajate tee 5), kl. 19.30 «Jevgeni Onegin» (RAT «Vanemuise» kontserdisaalis); pühapäeval, 31. I kl. 12 «Tuline jäätis», kl. 18 «Proovireisija surm», kl. 19.30 «Armas ruiskaja» («Vanemuise» kontserdisaalis); teisipäeval, 2. II kl. 19 «Vaata raevus tagasi» (Draamateatri väikeses saalis), kolmapäeval, 3. II kl. 19 «Õnneseen»; neljapäeval, 4. II kl. 18 «Tuline jäätis».

EESTI NSV RIIKLIK NUKUTEATER

Laupäeval, 30. I kl. 11 ja 15 «Taksikoer Vips»; pühapäeval, 31. I kl. 11 ja 15 «Kureke ja herneton t».

EESTI NSV RIIKLIK VENE DRAAMATEATER

Reedel, 29. I kl. 19.30 «Hüva leili!», kl. 20 «Tipptund» (Haapsalu kultuurimajas); laupäeval, 30. I kl. 19.30 «Annie Sullivan»; pühapäeval, 31. I kl. 12 «Kaksteist aastat hiljem», kl. 19.30 «Turbinite päevad»; neljapäeval, 4. II kl. 19.30 «Annie Sullivan»; reedel, 5. II kl. 19.30 «Vanem poeg».

RAT «VANEMUINE»

Suures majas

Reedel, 29. I kl. 19 «Tuhkatriinumäng»; laupäeval, 30. I kl. 19 «Sõdasuvi 1941»; pühapäeval, 31. I kl. 12 «Pimedus tänendab ood», kl. 19 «Miniatuuria»; esmaspäeval, 1. II kl. 19 «Musttasparun»; kolmapäeval, 3. II kl. 19 «Giselle»; neljapäeval, 4. II kl. 19 «Oli kevad, suvi, sügis»; reedel, 5. II kl. 19 «Infarkt».

Väikeses majas

Laupäeval, 30. I kl. 19 «Asjatu ettevaatus»; pühapäeval, 31. I kl. 12, «Saabastega kass», kl. 19 «Roosad prillid»; neljapäeval, 4. II kl. 19 «Charley tädi»; laupäeval, 6. II kl. 19 «Roosad prillid».

Külalisetendused

Pühapäeval, 31. I kl. 20 «Charley tädi» (Valga kultuurimajas); teisipäeval, 2. II ja kolmapäeval, 3. II kl. 19.30 «Charley tädi» (Pärnu Draamateatris); reedel, 5. II kl. 11 ja 16 «Saabastega kass» (Võru kultuurimajas).

«ESTONIA» KONTSERDISAAL

Laupäeval, 30. I kl. 19.30 soovikontsert; pühapäeval, 31. I kl. 19.30 Peteris Sipolnieksi oreliõhtu. Kaastegev Laila Balode (koloratuursopran); esmaspäeval, 1. II kl. 19.30 sümfooniakontsert. Dirigent Zdenek Košler (Tšehhoslovakkia), kavas: Raveli «Hispaania rapsoodia», Dvořáki sümfoonia nr. 8, Macha variatsioonid teemal «Jan Rychliku surm»; teisipäeval, 2. II kl. 19.30 sonaatide õhtu. Esinevad Aleksandr Melnikov (viiul) ja Aleksei Ljubimov (klaver); neljapäeval 4. II kl. 19.30 Emil Gilelsi klaveriõhtu Mozarti loomingust.

NÄITUSESAALID

TALLINNA RIIKLIKUS KUNSTIMUUSEUMIS on järgmised näitused: «Eerik Haameri teosed», «Vanade meistrite tööd», «Eduard Ole varasem looming» ja «Monika Biciuniene tööd». Avatud kl. 12—19. Teisipäeval suletud.

31. jaanuaril kl. 16 toimub kontsert. Kavas Beethoven. Esinevad Herbert Laan (viiul), Ivo Juul (tšello), Vaike Vahi (klaver).

TALLINNA KUNSTIHOONES on Richard Sagritsa tööde näitus, sektsioonide saalis (III korrusel) Jaan Tuulingu näitus. Avatud kl. 12—19.

KUNSTISALONGIS on klaasikunstnike Maie Mikofi ja Mare Sooviku ning metallikunstnik Kaie Elmet-Partsi tööde näitus.

TALLINNA RAHVUSVAHELISES MEREMEESTE KLUBIS on Evald Okka tööde näitus.

E. VILDE MUUSEUMIS KADRIORUS on eksponeeritud kirjaniku viimane korter omaaegses sisustuses ja alatine näitus tema loomingulisest teest. Avatud kl. 11—18. Teisipäeval suletud.

TARTU RIIKLIKUS KUNSTIMUUSEUMIS on eksponeeritud Avo Keerendi graafika. Vabariiklik tarbekunstinäitus kestab 31. jaanuarini (incl.). Näitused avatud kl. 11—18. Esmaspäeval suletud.

UUSI RAAMATUID

Eduard Vilde. KUI ANIJA MEHED TALLINNAS KÄISID. Romaani üheksas trükk. Kujundanud R. Pangsepp. Kaaneillustratsioon: K. Puustak. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 40 000 eks. 292 lk. Hind 60 kop.

ИННА ААСАМАА. Как себя вести. Iina Aasamaa raamatu «Käitumisest» kolmas, parandatud ja täiendatud trükk. Vene keelde tõlkinud L. Batarin ja J. Matkevitš. Kunstiliselt kujundanud H. Valk. Kirjastus «Valgus». Trükitud 100 000 eks. 224 lk. Hind 42 kop.

Silvia Truu. SAA NÜÜD NEIST INIMESTEST ARU.

See on seni laste- ja noorsookirjanikuna tuntud Silvia Truu esimene raamat täiskasvanuile. Lühiproosalugudes «Nelinurkne kolmnurk», «Petetu», «Olla või mitte olla», «Erikaalud», «Üksainus naeratus», «Tiina isa», «Südame varuteed», «Edasilükatud õnn», «Isemoodi lugu», «Pedagoogiline episood», «Appi!», «Disharmoonia», «Omad jäljed» jt. käsitleb autor peamiselt eetilisi probleeme, kujutab erinevaid ellusuhtumisi ning inimtunnete skaala rikkust ja laiust. Kujundanud M. Olvet. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 24 000 eks. 120 lk. Hind 30 kop.

G. Rekker. V. I. LENINI IMPERIALISMITEOORIA JA KAASAEG. Uusi nähtusi kapitalismi arengus. Brošüüris analüüsitakse kapitalismi uusi nähtusi, mis on seotud Lenini imperialismiteooria sõlmprobleemidega — monopolide valitsemisega. Peatutakse monopolide valitsemise iseärasustel sõjajärgsel perioodil ning monopolide ja riigi kokkukasvamisel. Kujundanud V. Pääsuke. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 2000 eks. 96 lk. Hind 18 kop.

TSIVIILÕIGUSLIKUD AKTID. I. Kogumikus avaldatakse tsiviilõiguslikke suhteid, s. o. varalise ja nendega seotud isiklikke mittevaralisi suhteid reguleerivaid õigusakte. Esimesse köitesse on võetud tsiviilõiguse üldsätted, omandiõiguse ning kohustisõiguse üldsätted. Koostanud E. Markvart ja M. Vene. Kujundanud T. Aru. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 4500 eks. 384 lk. Hind 1.47 rbl.

ТРУДЫ ПО РУССКОЙ И СЛАВЯНСКОЙ ФИЛОЛОГИИ XV. Литературоведение. Tartu Riikliku Ülikooli Toimetised. Vihik 251. Kogumikus on toodud J. Lotmani artiklid «V. I. Lenin dekabristide liikumise ideoloogilisest olemusest», «Lenini stiili uurimise ajaloost» ja «Vaatlusi Gogoli varasema loomingu struktuuriprintsiipidest», S. Issakovi «Vene kirjandus Eestis 1890. aastatel», L. Mintsi «A. Bloki lüürika kunstiliste kujundite determinatsioon ruumis», P. Rudnevi «A. Bloki draama «Roos ja rist» värsist», P. Reifmani ««Sovremennik» ja «Russkoje Slovo» enne nihilistide leeri lõhenemist»» jm. Lõpuks publikatsioone ja ülevaateid. Trükitud 800 eks. 388 lk. Hind 2.10 rbl.

Juri Oleša. KADEDUS. ««Loomingu» Raamatukogu» nr. 2/3 (686/687).

Juri Oleša (1899—1960) oli mitmekülgselt rikas, ent ülimalt vastuoluline isiksus. See peegeldub kogu tema loomingus, ka 1927. a. ilmunud romaanis «Kadedus», mis sattus kohe kirjanduskriitiliste vaidluste tulipunkti. Leidus mõistlikke ja möödutundetuid ülistajaid, leidus asjalikke ja vihaseidki kritiseerijaid. Eriti rängad rünnakud said Olešale osaks RAPP-i rühmituse poolt. Romaani tõlkija Andres Ehin mainib järelsõnas «Veider ja võluv Oleša»: ««Kadedust» tuleb pidada groteskiks. Kõik neli meestegelast on ilmsed kunstilised liialdused. Nii ülemäärane ja vastutustundetu meelelisus kui ka võhav praktitsism on viidud ad absurdum. Volodja Makarov tahab saada masinaks, Ivan Babitšev aga — padjaga revolutsiooni lämmatada. Groteskseid pole mitte ainult tegelased — groteskseid on alatihti ka detailid, situatsioonid, konfliktid, groteskne on romaani kogu ülesehitus. Pole mõtet arutada, keda ja kelle arvel on autor tahtnud hukka mõista või heaks kiita, pjedestaalile tõsta või maha kiskuda. Pole mõtet sellepärast, et tegelased ei ole tõsielulised. Nad on eelkõige teatavate psüühiliste kalduvuste äärmuslikud kehastused. Ent siiski on kogu teos sügavalt realistlik, sest need kalduvused ja see konflikt ise on vägagi tõsielulised. Ja selle kõige äärmuslik, groteskne kujutamine aina tõstab teose löövust.» Kirjastus «Perioodika». Trükitud 18 000 eks. 120 lk. Hind 20 kop.

A. Kalme. TOODANGU KOGUSELINE VASTUVÕTMINE. ETKVL-i väljaanne. Kirjastus «Valgus». Trükitud 2000 eks. 80 lk. Hind 25 kop.

J. Raud. MÜÜJA TÖÖKULTUUR. Brošüüris käsitletakse müüja töö eetilisi, esteetilisi ja psühholoogilisi probleeme. ETKVL-i väljaanne. Kirjastus «Valgus». Trükitud 3000 eks. 80 lk. Hind 17 kop.

I. Kull, O. Tuisk. MUUSIKAAJALUGU KESKKOOLIDELE.

Õpik sisaldab kõigepealt lehekülgi muusika arenguperioodidest, vanaaja muusikast ja muusikast keskajal. Raamatu ühes suuremas jaos — «Muusika uusajal» — on vaatluse all uusaja muusika enne Prantsuse kodanlikku revolutsiooni, revolutsiooni ajal ja pärast revolutsiooni ning saksa, austria, ungari, prantsuse, poola, itaalia, põhjamaade ja vene romantikud. Edasi sisaldab õpik osad: «Muusika XX sajandil», «Vene nõukogude helilooming» ja «Eesti muusika». Viimases heidetakse pilk rahvaloomingule ning käsitletakse ajajärku alates asjaarmastajaliku koorilaulu ja pillimuusika perioodist möödunud sajandil kuni kuuekümnendate aastate muusikaeluni Nõukogude Eestis. Lõpuks antakse lühiülevaade teiste Nõukogude rahvaste muusikast. Raamat on illustreeritud rohke pildimaterjaliga ja varustatud väikese muusikasõnastikuga. Kunstiliselt kujundanud T. Aru. Kirjastus «Valgus». Trükitud 20 000 eks. 276 lk. Hind 71 kop.

EESTI METALLEHISTÖÖ. Poolesaja reproduktsiooniga illustreeritud näitusekataloog sisaldab sissejuhatava kirjutise kunstiteaduste kandidaadilt H. Kumalt, andmeid tööde kohta ning fotodega varustatud lühiandmeid metallehistöö kunstnikest. Koostanud L. Kruuse. Kujundanud M. Summatavet. Eessõna tõlkinud vene keelde O. Kaljundi. Eesti NSV Kultuuriministeeriumi ja Tallinna Riikliku Kunstimuuseumi väljaanne. Trükitud 1000 eks. 128 lk. Hind 1 rbl.

«KAJAKAS» VI.

A. Jakobsoni nim. Pärnu 1. keskkooli järjekordse almanahhi kaante vahele on koondatud veerandsada noore inimese värske vaatenurga ning sageli üsnagi omapärase mõtlemis- ja ütlemisviisiga lugu. Siit leiame Malle Goidini kirjutise ideaalide poole püüdlevatest ja iidoleid kummardavatest noortest, kõneluse «Kevade» lavastusest Noorsooteatris (Ruth Paju), ajakirja «Noorus» veergudelt juba tuttava Tuuli Kruusi jutu «Muinasjutt valgete liilede linnast» jm. Esindatud on ka fantastika valdkond (Katrin Kruusi «Päikese pojad» ja Teet Ordi «Kolm meest Pluutol») ja isegi kriminaaljutt — Katrin Kruusi «Kati, Mati ja roheline mängupüstol». A. Jakobsoni nim. Pärnu 1. keskkooli komsomoliorganisatsiooni ja kirjandusringi väljaanne. Trükitud 1000 eks. 84 lk. Hind 40 kop.

«HORISONT» nr. 1. Jaanuarinumbris võtavad teadlasteperest sõna füüsikamatemaatikakandidaat Arved Sapar («Suure paugu kosmoloogia» — järg), tehnikadoktor Agu Aarna («Kas korrapäratus või korrapärasus?»), meditsiinikandidaat Jüri Raudsepp («Väljavaateid vähkkasvaja ohjeldamiseks»), bioloogiadoktor Paul Rahno («Päikese aktiivsuse mõju bioloogilistele protsessidele»), Peep Kalv («Taevaatlas» VI). Numbris on antud veel Eugen Roometilt järgnema jääv kirjutis «Ameerika avastamisi enne Kolumbust», fantastikalehekülgedel Sever Gansovski jutustus «Vincent van Gogh» jm. 76 lk. Hind 30 kop.

«EESTI KOMMUNIST» nr. 1.

Avaartiklis «Ühtne, tugev, teotahteline», heidetakse pilk vabariigi parteiorganisatsiooni tegevusele kongressidevahelisel perioodil. EKP Keskkomitee parteiorganisatsioonilise töö osakonna juhataja esimese asetäitja Voldemar Tindi kirjutises on keskseks partei-algorganisatsioonide võitlusvõime tugevdamine, üldosakonna juhataja asetäitjal Eduard Kägeril — töö töötajate kirjadega, propaganda- ja agitatsiooniosakonna sektorijuhataja Hans Mannermaa aga võtab sõna teemal «Rajooniajakirjandus kongressi eel». Majandusteemadel annavad ökonoomikadoktor Eduard Kull ja ökonoomikakandidaat Juhan Toomaspoeg lühiülevaate kõrgema haridusega kaadri vajadusest vabariigi tööstuses ja sellega seotud probleemidest. Majandusteaduste kandidaat Uno Mikkov on andnud artikli «Kuidas õigesti hinnata kapitaalmahutuste efektiivsust?». Lehekülgedel «Abiks parteiharidussüsteemile» kirjutab ajalookandidaat Johannes Kalits iseseisva töö organiseerimise metoodikast NLKP ajaloo õpetamisel. 80 lk. Hind 20 kop.

«KULTUUR JA ELU» nr. 1. Toob vestluse Veljo Tormisega, Valter Jõestelt kirjapaneku Adele Reindorffi juubeliks, rubriigis «Osasaamise rõõm» Peeter Toomi kirjutise «Elust ja äikesest», järjed Alice Kooneni memuaaridele Kunstiteatrist ja Helmut Vaagi «Töölisteatri sellidele». Ilukirjanduse veergudel leiame kolm inglise keelest tõlgitud lugu: Dorothy Parkeri «Kaelakee» (tõlk. Ain Raitviir), William Saroyani «Nad tulevad läbi vilja» (Ilmar Sepp) ja James Thurberi «Meie aia valme» (Vanda Raud). 56 lk. Hind 30 kop.

«NÕUKOGUDE ÕIGUS» nr. 6. 1970. 46 lk. Hind 30 kop.

«SOTSIALISTLIK PÕLLUMAJANDUS» nr. 2. Jaanuar 1971. 48 lk. Hind 25 kop.

«KEHAKULTUUR» nr. 2. Jaanuar 1971. 32 lk. Hind 30 kop.

«PIKKER» nr. 2. Jaanuar 1971. 12 lk. Hind 15 kop.

«EESTI LOODUS» nr. 1.

Eesti metsanduse mõtte areng on lahutamatult seotud Kastre-Peravalla metsadega, Järvselja õppe- ja katsemetsamajandiga. Esimesest numbrist alates alustab ajakiri artiklite sarja, milles räägitakse selle isepärase paiga ajaloost, loodusest ja inimestest, kelle elutöö on kujundanud Järvselja selliseks, nagu ta on. Esimestena võtavad sõna Harald Rebane ja Teodor Krigul. Numbrist loeme veel Andres Tarandi tähelepanekuid Antarktikast, lehekülgi «Geoloogina Ruhnul» (Rudolf Puustusmaa), mitmeid kirjutisi embleemi all «Sood», katkendeid Harvardi ülikooli antropoloogi David Maybury-Lewisi reisiraamatust, mis viib lugeja Lõuna-Ameerika indiaanlaste keskele, jm. Matsaluga seotud päevaprobleeme tutvustab Looduskaitse Valitsuse juhataja asetäitja Madis Kaasik. 64 lk. Hind 30 kop.

«EKRAAN». Detsember 1970. Teeb juttu «Tallinnfilmi» uuest tööst, pooleldi muinasjutust laulude ja tantsudega — «Varastati Vana Toomas» ja Kalju Kangru lasteraamatu «Timbu-Limbu õukond ja lumemöldrid» ainetel loodud nukufilmist «Lumeveski». Vaateväljal on veel «Lenfilmi» «Kuningas Lear», Saksa FV komöödiafilm «Ilusad ajad Spessartis», Geza Gardonyi ajaloolise teose järgi ekraniseeritud ungari film «Egeri tähed» jt. 16 lk. Hind 10 kop.

A. Vapra ja H. Jänes. ENNEAEGNE VANANEMINE.

Brošüüris käsitletakse kaasaja arstiteaduses üht olulisemat probleemi — võitlust inimese aktiivse eluea pikendamise eest. Ühel ja samal ajal eluea pikendamisega täheldatakse ka vastassuunalist tendentsi. Seni kõrgemale elueale tüüpiliseks peetud haigused (rinnaangiin, südamelihaseinfarkt, veresoonte lubjastumine jt.) ilmnevad tänapäeval sageli juba kesk- või koguni nooreses eas, põhjustades enneaegset vananemist. Raamat selgitabki vananemise olemust, siin antakse nõuandeid ja soovitusi, kuidas vältida enneaegset ja kiiret vananemist ning säilitada tervist ja töövõimet ka kõrges eas. Brošüür sarjast «Teadus ja tervis». Kirjastus «Valgus». Trükitud 10 000 eks. 84 lk. Hind 14 kop.

Mõne reaga

Mõnda aastat töötab Nõukogude Liidus stuudio «Filmeksport», kelle ülesannete hulka kuulub tõlkida subtiitreid, dubleerida nõukogude filme rohkem kui 50 maailma keelde. Stuudio teeb ka ise seerialühifilme, mille eesmärgiks on tutvustada välismaa vaatajale meie kodumaad, tema ajalugu ja tänapäeva. Seni on valminud lühifilmid «Majake Klinis», «Kamtšatka sügis», «Jasnaja Poljana», «Kaluuga — kosmonautide maa», «Nõukogude kunstnikud Leninist» jt.

*

Dortmundi (Saksa FV) teatris on viimasel ajal edukalt lavastatud nõukogude autori Jevgeni Švartsi näidendeid «Lumekuninganna» (1969) ja «Keisri uued riided» (1970).

huumor

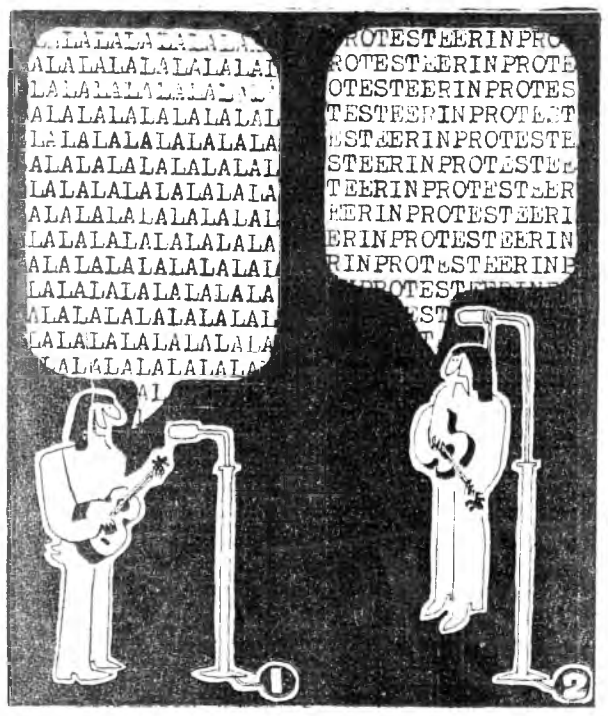

TOOMAS KALLI joonistusplokist

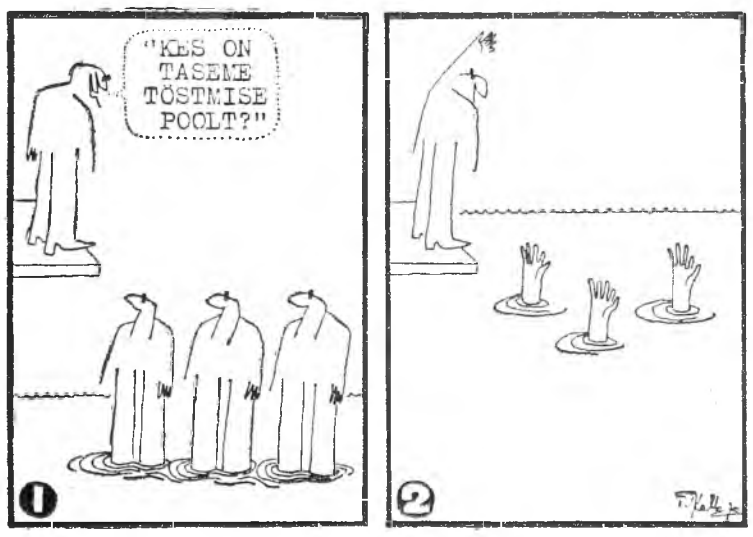

(Poola)

(Poola)

(SDV)

ARGIELU ROMANTIKA

Kustunud oli eha; midagi polnud teha. Ljuda kaheksandast korterist ütles äkki:

„Aga meil ei pole tuli. See on esiteks. Veeauto tõi puid. See on teiseks. Neljandaks aga läks meie ema lendu. Sellepärast, et meie ema on piloot!"

„Ohulaeva kapten," täpsustas punapea Jura Vatruškin, vaadates karmilt läbi ümmarguste prillide tedretähnilisel ninal. „Lendurid on viienda ookeani peremehed, ühesõnaga sinitrasside alistajad."

„Ah et ema on lendur? Ja mis sellest?" arvas keegi poistest. „Koljal näiteks on ema militsionäär!"

„Avaliku korra kaitsmine on riikliku tähtsusega üritus," segas end jälle vahele Jura Vatruškin. „Militsionäärid on meie rahu tunnimehed, kõrge mehisuse inimesed."

„Aga minu ema on geoloog," ütles arglikult esimese klassi õpilane Vika, pöördudes millegipärast Vatruškini poole. „Isa kah."

„Maapõue esmaavastajad," kommenteeris Vatruškin, „maa-aluste rikkuste Kolumbused. Alati otsinguil. Musta kulla luurajad."

„Missuguse kulla?" küsis Vika.

„Musta. See polegi üldse kuld, vaid kivisüsi. Kuid on veel vedel kuld, mis tähendab naftat, ja valge kuld — puuvill..."

L. Kaminski

„Ja veel on olümpiakuld," tähendas pikk ja kõhn Alik.

„On küll," nõustus Jura. „See käib juba spordi kohta, kui medaleid võidetakse. Näiteks hokimängijad on kuldsed poisid, jäälahingute kangelased."

„Aga jalgpallurid?" küsis Alik.

„Jalgpallurid on nahkse palli meistrid," selgitas Vatruškin vastutulelikult. „Muuseas, vehklemine — see on d'Artagnanide sport. Noh, aga iluvõimlemine on lihtsalt graatsiate turniir."

Lapsed jäid aupaklikult vait, rabatud punapäise Vatruškini eruditsioonist.

„Teate, kes on minu isa?" katkestas vaikuse väike Surik. „Terasevalaja!"

(Surik ei osanud veel välja öelda r-häälikut, seepärast ütles ta „telasevalaja". Ent keegi ei hakanud naerma, kõik vaatasid Vatruškini otsa.)

„Tulise töö meister," reageeris Vatruškin kõikumatus rahus.

„Aga ema on mul doktor!" lisas väike Surik. (Ta ütles „doktol".)

„Inimesed valges," lausus Jura Vatruškin. „Haiguste vastu võitlemise eesliinil..."

„Ahah," ütles Surik igaks juhuks.

Lapsed jäid jälle vait.

„Aga kes sinu isa on?" küsis kaheksanda korteri Ljuda punapäiselt Vatruškinilt.

„Minu isa? Suletöötaja," vastas Jura prille kohendades. „Ta on ajalehemees, teeb olukirjeldusi meie kaasaegsetest... Noh, aitab, jäingi teiega liiga kauaks istuma. Mul on veel koolitööd tegemata. Tulevik aga algab täna. Meie kanname vastutust tema eest. Nägudeni!"

(«Literaturnaja Gazeta»)
Tõlkinud Toomas Havi

* Ülevaatuse üleliidulise organiseerimiskomitee otsusega autasustati Eesti NSV-st järgmisi raamatukogusid: II preemiaga — Viljandi Rajooniraamatukogu.

Ülevaatuse võitja diplomiga — Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklikku Raamatukogu, Pärnu Linna Laste Keskraamatukogu, Tallinna Nõmme I Raamatukogu, Viljandi Rajooniraamatukogu, Rapla rajooni Kehtna külaraamatukogu, Eesti NSV TA Teaduslikku Raamatukogu, Tallinna Polütehnilise Instituudi Raamatukogu, TRÜ Teaduslikku Raamatukogu, Tallinna Polütehnikumi, Tallinna Vabariikliku Haigla, linnakutsekooli nr. 12 ja Kadrina keskkooli raamatukogu.

* Ülevaatuse vabariikliku organiseerimiskomitee ettepanekute alusel tunnistati Eesti NSV kultuuriministri käskkirjaga ülevaatuse võitjateks kõrgemate koolide raamatukogude ja teaduslike raamatukogude grupis: Tartu Riikliku Ülikooli Teaduslik Raamatukogu, Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklik Raamatukogu, Eesti NSV Teaduste Akadeemia Teaduslik Raamatukogu ja Tallinna Polütehnilise Instituudi Raamatukogu.

Maaraamatukogude grupis premeeriti rahaliselt ja anti I koht Rapla rajooni Kehtna külaraamatukogule, II koht — Rakvere rajoon Annikvere külaraamatukogule, III koht — Jõgeva rajooni Puurmani külaraamatukogule; rajooniraamatukogude grupis: I koht — Viljandi Rajooniraamatukogule, II koht — Võru Rajooniraamatukogule, III koht — Jõgeva Rajooniraamatukogule; linnaraamatukogude grupis: I koht — M. Gorki nim. Tallinna Keskraamatukogule, II koht — Tallinna Keskrajooni Nõmme I Raamatukogule, III koht — kaevanduse «Käva-2» ametiühinguraamatukogule; lasteraamatukogude grupis: I koht — Pärnu Linna Laste Keskraamatukogule, II koht — Viljandi Rajooni Lasteraamatukogule, III koht — Haapsalu Rajooni Lasteraamatukogule, IV koht — Kohtla-Järve Rajooni Lasteraamatukogule; ühiskondliku kooliõe raamatukogude grupis: I koht — Kadrina keskkooli raamatukogule, II koht — Pärnu 1. keskkooli raamatukogule, III koht — Tartu 8-klassilise kooli raamatukogule; keskerioppeasutuste raamatukogude grupis: I koht — Tallinna Polütehnikumi raamatukogule, II koht — Tallinna Riikliku Ja Kooperatiivkaubanduse Tehnikumi raamatukogule, III koht — Tallinna Pedagoogilise Kooli raamatukogule; kutsekoolide raamatukogude grupis: linnakutsekooli nr. 12 raamatukogule; Põllumajanduse Ministeeriumi süsteemi raamatukogude grupis: I koht — Jäneda sovhoostehnikumi raamatukogule, II koht — Tihemetsa sovhoostehnikumi raamatukogule, III koht — Eesti Loomakasvatuse ja Veterinaaria Teadusliku Uurimise Instituudi Teaduslikule Raamatukogule; tehnikaraamatukogude grupis: I koht — Energeetika ja Elektrifitseerimise Peavalitsuse tehnikaraamatukogule, II koht — N. V. Gogoli nim. Tartu Linna Keskraamatukogu tehnikakirjanduse osakonnale, III koht — Eesti NSV Ehitusmaterjalide Tööstuse Ministeeriumi tehnikaraamatukogule; meditsiiniraamatukogude grupis: Tallinna Vabariikliku Haigla raamatukogule.

* Raamatukogude ülevaatuse käigus saavutatud edu eest said NSV Liidu Kultuuriministeeriumi rinnamärgi «Eeskujuliku töö eest» Tallinna Polütehnilise Instituudi Raamatukogu direktor Konrad KIKAS, Eesti NSV TA Teadusliku Raamatukogu vanembibliograaf Leida LIBLIK ja osakonnajuhataja Veera VIKTOROVA, Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklikku Raamatukogu direktor Boris MIKK, Rakvere rajooni Kadrina keskkooli raamatukogu juhataja Valve OLESK, TRÜ Teadusliku Raamatukogu direktor Laine PEEP ja Jõgeva Rajooniraamatukogu juhataja Hilja-Aliide TOOME.

* NSV Liidu Kultuuriministeeriumi ja Kultuuritöötajate Ametiühingu Keskkomitee aukirja said Tallinna Polütehnikumi raamatukogu juhataja Aino AHVEN, Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklikku Raamatukogu lastekirjanduse osakonna juhataja Maie BRUUS, bibliograafiaosakonna juhataja Virve ENNOSAAR ja kataloogimisosakonna juhataja Maara UKSTI, Tihemetsa Metsatehnikumi raamatukogu juhataja Maimu JAKON, Tallinna Vabariikliku Haigla raamatukogu juhataja Virve KAINTS, Tallinna Nõmme I Raamatukogu juhataja Hilda KALLIK, Võru Rajooniraamatukogu metoodik Armilda KANEP, Eesti NSV TA Teadusliku Raamatukogu direktor Feliks KAUBA, informatsiooni- ja teatmelise bibliograafia osakonna toimetaja Renate VAHUR, vanemraamatukoguhoidjad Maret-Ene KLAUS ja Raissa RANDVEE, komplekteerimisosakonna juhataja Ellen ÕUNAPUU, Pärnu Linna Laste Keskraamatukogu juhataja Maria KIIVET, Põltsamaa Rajooni TSN Täitevkomitee kultuuriosakonna juhataja Aleksander KINUNEN, Jäneda sovhoostehnikumi raamatukogu juhataja Ellen KUKK, Võru Rajooni TSN Täitevkomitee kultuuriosakonna juhataja Ilmar KUDU, Tallinna Riikliku ja Kooperatiivkaubanduse Tehnikumi raamatukogu juhataja Elvi PAABO, Teaduslik-Tehnilise Informatsiooni ja Propaganda Instituudi teaduslik-tehnilise raamatukogu metoodikaosakonna juhataja Astrid VEHIK.

* Kauaaegse kohusetruu töö eest raamatukogus ja saavutuste eest V. I. Lenini 100. sünniaastapäevale pühendatud raamatukogude ülevaatusel autasustati Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu presiidiumi ja Eesti NSV Kultuuriministeeriumi kolleegiumi otsuse kohaselt rinnamärgiga «Eesti NSV kultuuritöö eesrindlane» järgmisi töötajaid: M. Gorki nim. Tallinna Keskraamatukogu direktorit Niina ARSAST ja vanemraamatukoguhoidjat Vilve RITSI, Haapsalu Rajooni Lasteraamatukogu metoodikut Terese KALKI, N. V. Gogoli nim. Tartu Linna Keskraamatukogu pearaamatukoguhoidjat Ella KAURI, Eesti Loomakasvatuse ja Veterinaaria Teadusliku Uurimise Instituudi Teadusliku Raamatukogu juhatajat Henrietta KARSNAT, Eesti NSV Teaduste Akadeemia Teadusliku Raamatukogu vanemraamatukoguhoidjaid Erika LEPPA ja Antti OVIIRI, A. Jakobsoni nim. Pärnu 1. keskkooli raamatukoguhoidjat Ada MARTOJA ja Valga Rajooniraamatukogu juhatajat Salme VAINLOT.

* Eesti NSV Kultuuriministeeriumi aukirja said Riikliku Teadusliku Meditsiinilise Raamatukogu komplekteerimis- ja kataloogimisosakonna juhataja Virve AUMERE ja pearaamatukoguhoidja Zinaida SMORODINA, Eesti NSV TA Teadusliku Raamatukogu vanemraamatukoguhoidjad Lia BOROVKOVA ja Ilve JAGOMÄGI, pearaamatukoguhoidja Karin KARINEEM ning raamatukoguhoidja Valve TEETLAUS, L. Koidula nim. Pärnu 2. keskkooli raamatukoguhoidja Auni GRÜNER, Narva 7. keskkooli raamatukoguhoidja Ludmilla IVANOVA, Kohtla-Järve Rajooni Lasteraamatukogu juhataja Anne KAAVER, Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklikku Raamatukogu laenutusosakonna juhataja Helju KAEV, Haapsalu Rajooni Lasteraamatukogu juhataja Linda KASK, Pärnu Linna Laste Keskraamatukogu raamatukoguhoidja Aino KAULI, Tallinna 21. keskkooli raamatukoguhoidja Vaike KOPLI, Põlva Rajooniraamatukogu juhataja Imbi KAISS, Eesti NSV Ehitusmaterjalide Tööstuse Ministeeriumi SKV osakonnajuhataja Jaan LEIS, Jõgeva rajooni Puurmani külaraamatukogu juhataja Evi LIIKER, Rapla rajooni Kehtna külaraamatukogu juhataja Evi MAHONI, linnakutsekooli nr. 12 raamatukogu juhataja Jevdokia OLMET, Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi õppe- ja metoodilise kabineti vanemmetoodik, ülevaatuse vabariikliku organiseerimiskomitee liige Aimi PAKOSTA, Viljandi Rajooniraamatukogu metoodik Maie PARVE, Viljandi Rajooni Lasteraamatukogu juhataja Salme REIER, Hiiumaa Rajooni Lasteraamatukogu juhataja Aili SALUMAA, kaevanduse «Käva-2» ametiühinguraamatukogu juhataja Elvi STRIK, Tallinna Ehitus- ja Mehaanikatehnikumi raamatukogu juhataja Aime TARTU, Rakvere rajooni Annikvere külaraamatukogu juhataja Anne TIIMUS, Võru Rajooniraamatukogu juhataja Ehe TILLMANN, TRÜ Teadusliku Raamatukogu direktori asetäitja Lea TRIKKANI ning Energeetika ja Elektrifitseerimise Peavalitsuse tehnikaraamatukogu juhataja Lembi VIIDER.

V. I. LENINI 100. SÜNNIAASTAPÄEVALE PÜHENDATUD ÜLELIIDULISE RAAMATUKOGUDE ÜLEVAATUSE TULEMUSED

HELILOOJATE LIIDUS

Alanud aasta esimestel koosolekutel on arutluseks esitatud rõõmustavalt rohkesti sümfoonilisi suurvorme. 12. jaanuaril tutvustas oma 5. sümfooniat (3-osaline, atacca) Heimar Ilves, nädal hiljem sedasama numbrit (5.) kandvat sümfooniat (alapealkirjaga „Koolisümfoonia") Anti Marguste. Selle nädala teisipäeva õhtul kuulati Helmut Rosenvaldi sümfooniat nr. 6 („Pastoraalne"). Marguste ja Rosenvaldi uuemat loomingut esindasid teisedki teosed: esimeselt rahvalaulutöötluste tsükkel „Mina miesi" meeskvartetile (osad: „Ei ole koduta kiita"; „Sest mind sõnniks sõimatie", „Oot, oot homme õhtu", „Ma sain musta ja rumala"; „Ei tule surma mööda") ning „Koolimuusika" sarja jätkuna „Puupillilood 1—6", teiselt tsükkel „Viis pala keelpilliorkestrile". Rahvamuusikale tugineb Riho Pätsi tsükkel „Neli eesti rahvapillilugu keelpilliansamblile" (osad: „Tuule tuba", „Konnatants", „Karutants", „Kasatski"). Sümfoonilistest teostest kuulati veel Jaan Räätsa „Sümfoonilist poeemi", ansamblimuusikast instrumentidele Harri Otsa 3-osalist puhkpillikvintetti ja Evald Vainu puhkpillikvintetti nr. 2. Viimase puhul märgiti, et see on meie hulgast ootamatult lahkunud heliloojaüks tõsisemaid teoseid, kirjutatud hea kompositsioonitehnika ja pillide tundmisega.

Tutvuti ka „Tallinnfilmi" uuemate dokumentaalteostega, millele on muusika kirjutanud heliloojad Veljo Tormis („Mis värvi on suvi"), Anti Marguste („Kui siit pilvepiirilt"); Ivalo Randalu („Villa Theresy Skupien", „Järv").

«СЕРП И МОЛОТ»
ИНДЕКС 69786

TOIMETAJA E. LÕBU.
TOIMETUSE KOLLEEGIUM: I. MOSS, M. PORT, A. PÄIEL, L. REMMELGAS, J. RAATS, A. SAAR, A. TAMM, L. TIGANE, I. TORN, P. UUSMAN JA D. VAARANDI.

Toimetusi Tallinn, Pikk t. 54, postkast 388. Toimetuse telefonid: toimetaja — 489-05, toimetaja asetäitja — 499-24, kunstiosakond — 414-16, vastutav sekretär ja muusikaosakond — 467 03, kirjandus-, teatri ja kultuuritöö osakond — 432-46. «Sirp ja Vasar» ilmub kord nädalas. Tellimishind kolmeks kuuks 60 kop. Üksiknumbri hind 5 kop. Väljaandja kirjastus «Perioodika», Tallinn, Pikk t. 37. «Сирп я Вазар» («Серп и Молот»), орган Министерства культуры Эстонской ССР, Союза писателей Эстонской ССР, Союза художников Эстонской ССР и Союза композиторов Эстонской ССР. Издательство «Периодика». Таллин, ул. Пикк 37.

МВ-01335 Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk t. 54/58. Tellimuse nr. 161